

ابوالفضل

مُختَصَّر
صَحِيقُ الْجَازِي

Ketabton.com

فضل الباري پیغمبر و شرحدہ

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

د کتاب پېژندنه

كتاب :: فضل الباري د بخاري شريف پښتو شرحه

ليکوال :: علامه محمد معین الدين ابوالفضل

خپرونکي :: د پښوا پانه

د خپریدو طرز :: پرلپسې لپری

كمپوز / ډيزاين :: خپله ليکوال

بسم الله الرحمن الرحيم.

بخاري شريف اود شرح فضل الباري لپری (۱) برخه

الحمد لله وكفي والصلوة والسلام علي عباده الذين اصطفى.

صراط مستقيم مسلمینان — نمانده بعد فرقان جز بخاري

بخاري کرده است از حسن نیت — دعایی مغفرت در شان قاری

دعاهایی بخاری مستجاب است — گمان را تودرین دعوت چه داری

هر قدم په رهبری دعلم اخله — ابو الفضلہ که دی خدای ته زره مائل وی

اما بعد: له دغی شرحي خخه دبخاري شريف چي فضل الباري ې نوم دئ گران واستفاده کونکو! له مخه تردي چي
داسلام دپیغمبر درحمت للعالمين رسول مقدسواحدیشو کوم چي امام بخاري (رحمه الله تعالى) په خپل کتاب
بخاري شريف کښي راجمع کړيدي په شرحه اوپه تفصیل او تحقیق پیل کوم دغی شرحي کیفیت اوخرنګواله درته
بیانوم .

محترمو په دغه شرحه کښي چي کوم بنیادي او اساسی امور په فهم کښي نیول سویدي هغه په دی ډول دی .

(۱) (دھدیث دھرفظ ترجمه په داسي ډول چي هرڅوک په پوه سی او استفاده ورڅه وکړي .

(۲) (بیان دمناسبت دھدیث له ترجمة الباب سره .

(۳) (بیان دتطبیق دمذهب او دھدیث .

(۴) (دفعه دتعارض کچیري دغه حدیث معارض حدیث درلودئ .

(۵) (بیان ده ګو مسئلو چي له مطلوب حدیث خخه رامستنبطي سویوی .

(۶) (بیان ده ګو کتابو دھدیثوچي دامام بخاري رحمه الله تعالى دكتاب په ډول په دوي کښي هم ده مدغه حدیث روایت سویوی .

(۷) (علمی او صرفی اونحوی او بلاغی تحقیق دالفاژود حدیث ، البته داضرور نه ده چي دھر حدیث په تشریح کښي به
دغه ذکرسوی ټول امور تحقق مومنی ، بلکی د اکیدای سی چي دیوه حدیث تشریح به له ټئی د دغومورو خخه خالي
وی ، پاته سو بیان دسند او دراویانو دھدیث نو ودی ته زه په دغه شرحه کښي هیڅ اشاره نکوم الاماشاء الله ، حکمه

چي يوخوپه دي باره کنبي حانته كتابونه جورسويدي، ودغه کارتنه په هغه وختوكبني ضرورت ؤ چي احاديث به يودبله پياد زده کيدل، اوراويان دحديثو اوحال ددو، چنل سوي اوپه كتابو کنبي مثبت سوي نه ؤ، تردي دمخي چي دبخاري شريف دكتاب دابتدائی الفاظو شرحه پيل کوم يوخومقدماتي بيانونه کوم چي ترعامواحديثو اوتريلوكتابو داحداديثو تعلق لري.

(پوسه چي يومطلق علم حدیث دئ، او دوهم علم روایت الحدیث دئ، دریم علم درایةالحدیث دئ، او خلورم علم اصول حدیث دئ، دمطلق علم حدیث تعريف په عربی ژبه په دی دول دئ. (هوعلم یعرف به اقوال رسول الله صلي الله عليه وسلم وافعاله واحواله)

(الکرماني ج ۱ ص ۱۲)

يعني مطلق علم حدیث عبارت دئ له علم خخه په قولو در رسول عليه السلام اوپه فعلوا وکارو دده اوپه احوال دده.

او دعلم روایة الحدیث تعريف په عربی ژبه په دی دول دئ:

(هوعلم يشتمل على نقل افعال رسول الله صلي الله عليه وسلم واقواله وصفاته وتقريراته)

تدریب الراوی ج ۱ ص ۲۰

يعني علم درایة الحدیث هغه علم دئ چي مشتمل وي پرنقل کولوباندي دفعلودرسول عليه السلام او دقولودده او دصفتو دده او دتقرير دده.

پوسه! چي دنبي عليه السلام فعلونه او قولونه او صفتونه خوبیان ته حاجت نه لري سره له دی چي په بل ځای کنبي بېوضاحت راسي، او تقرير در رسول عليه السلام ودي ته ويل کيږي چي ده مبارک ويچا ته پريو کارباندي مثلًا قرارورکړيو، په دی معني چي دده په حضور کنبي یوچا یوکار مثلاً کړيو او ده مبارک پرهغه چاباندي انکارنه وي کړئ.

او دعلم درایة الحدیث تعريف په عربی ژبه په دی دول دئ:

هو علم يشتمل على شرح اقوال رسول الله صلي الله عليه وسلم وافعاله وصفاته ويعلم به طرق استنباط الاحكام ويعرف به ترجيح الراجح منها والتطبيق بين الاحاديث.

هکذايفهم من تدریب الراوی ج ۱ ص ۴

يعني درایة الحدیث علم هغه علم دئ چي مشتمل وي پرشرحه او پر بیان باندي دقولوا و دفعلوا و دصفتو در رسول عليه السلام، او پېژندلي کيږي په ده سره لاري درا ايستلو دشروعي احکام او دارنگه پېژندل کيږي په ده سره ترجيح ده ګه حدیث چي راجح وي له نورواحدادیثو خخه، او دارنگه پېژندل کيږي په ده سره تطبيق په منځ کنبي داحدادیثو.

او دعلم اصول الحدیث تعریف په عری ژبه په دی ډول دئ:

(هوعلم بقوانین یعرف بها احوال السند والمتن)

اویا په دی ډول :

هوالعلم بالقواعد المعرفة بحال الراوي والمروي)

تدریب الراوی ج ۱ ص ۴۱ —

يعني علم اصول الحدیث علم دئ په داسی قوانینواوکلی قاعدوچی دهغوی په سبب پیژنډل کېږي احوال دسنډ او د متن دحدیث، یاعلم اصول الحدیث پیژنډنه دdasی قاعدوډه چې ورپیژنډونکي وي دحال دراوي دحدیث او دمروي چې حدیث دئ.

پاته مقدماتي بيانيونه به په (۲) برخه کبني انشاء الله درته راسي.

بخاری شریف او دشري فضل الباري لپي (۲) برخه

بسمه تعالی . محترموروونو ددي لپي په اوله برخه کبني دحدیشو دخلور قسمه علومو په عربي ژبه تعریفونه او ده گنوی ژباره موبوتاسي ته بیان کړه په دي برخه کبني ځني نور مقدماتي بیانونه درته کوم چي ددغه ټول بیانونه کوم چي په دغه برخه کبني درته راخي دتيري برخې له توضیح اوله اتمام سره تعقیل لري.

اول بیان په قول او په فعل او په صفت او په تقریر کبني درسول الله صلي الله عليه وسلم دي.

پوسه چي قول درسول الله صلي الله عليه وسلم دده مبارک و مبارکوارشادا تو او ویناؤ ته ويل کيږي لکه دا ارشاد دده مبارک چي (الدين النصيحة) رواه مسلم ج ۱ ص ۵۴ او ترمذی ج ۲ ص ۱۴ او نسايې ج ۲ ص ۵۸۱، او احمد په مستند خپل کبني ج ۱ ص ۳۵۱ .

يعنى دين نصیحت او خیرخواهی دئ، يعني په دي معنی چي مسلمان به خير خواه وي هم به دخداي خيرخواه وي اوهم به درسول خيرخواه وي او هم به دخداي دكتاب قران کريم خيرخواه وي، اوهم به دنيکو امامانو او اميرانو خيرخواه وي، اوهم به دعاء مسلمانانو خيرخواه وي.

افعال درسول عليه السلام:

وهنگو کاروته دده مبارک ويل کيږي کوم چي له ده خخه صادر سوي وي او ده مبارک کړيوی لکه په دغه مبارک حدیث کبني چي (ان رسول الله صلي الله عليه وسلم جَمَعَ فِي حِجَّةِ الْوَدَاعِ الْمَغْرِبِ وَالْعَشَاءِ بِالْمَذْلَفَةِ) بخاري ج ۱ ص ۲۲۷، او مسلم ج ۱ ص ۴۱۷

يعنى بيشكه رسول الله عليه وسلم سره جمع کړل په حجه الوداع کبني دماښام او د ماختن لمو نخونه په مزدلفه کبني يعني دماښام او د ماختن لمو نخونه یې دواړه په مزدلفه شریفه کبني دماختن په وخت کبني وکړل.

احوال درسول عليه السلام:

احوال درسول عليه السلام عبارت دي له صفاتو خخه درسول عليه السلام ، اوصفات درسول عليه السلام دوه قسمه دي ، اول اختياري صفتونه، او دوهم غير اختياري صفتونه ، اختياري صفتونه دده مبارک له رحمت او شفقت دده دالله جل جلاله پر مخلوق باندي اولکه عبادت او تواضع او حلم دده مبارک ، او غير اختياري صفتونه دده مبارک عبارت دي دده مبارک له جسماني صفتو خخه ، لکه دمثال په ډول دا چي دي مبارک ميانه قده ۽ وغیره.

پوسه چي علماء دعلم روایة الحدیث دده مبارک دد ګودواړو قسمو صفتوروایت او ذکر کوي ، او فقهاء رحمهم الله تعالی تنها دده مبارک له اختياري صفتو خخه بحث کوي دا په دي سبب چي ددوی مقصد تره ګو صفت پوري دا سلام دې ګمبر تعلق لري کوم چي له دوی خخه د شرعی احکام او استنباط کېږي او هنځه دده مبارک اختياري صفتونه دي.

تقاریر یا تقریرات در رسول علیه السلام:

د تقریر دلفظ جمع ده، تقریر په اصل کبني دتفعیل دباب مصدر دئ چي په معنی د قرارورکولو دئ، او په عام عرف کبني تقریر بیانول دي دمعنی په عبارت سره لکه تحریرچي بیانول دمعنی په کتاب سره دئ، دمحدثینو په اصطلاح کبني تقریر در رسول علیه السلام ودي ته ويل کېږي چي یوه داسي شخص به چي دشريعت به تابع ؤ در رسول علیه السلام په حضورکبني یوکاروکړاویابی یوه خبره وکړه اورسول علیه السلام به په هنځه کار یا خبره باندي سکوت وکړ، اوپرهنځه باندي بی انکارونکړ نوودغه سکوت ته دده مبارک تقریر ويل کېږي.

پوسه چي سکوت در رسول علیه السلام پريوه کاريابو خبره باندي حجت او دليل دصحت او جواز دهغه کاراودهغه خبری دئ او دارنګه دهربني سکوت هم دغه حکم درلودئ، مگر پرته لهنبي خخه د بل هیچا سکوت حجت او دليل نسي ګرځیدلای.

لمعات الننقیح ج ۱ ص ۲۲

دوهم بیان په موضوع کبني دعلم حدیث دئ.

پوسه چي د موضوع لفظ په اصل کبني کبني داسم مفعول صيغه ده چي واينبول سوي شي ته ويل کېږي، او دغه لفظ د حکماه په اصطلاح کبني و هنځه محل ته ويل کېږي چي له هنځه شي خخه مستغنى وي کوم چي په ده کبني یې حلول کړيو چي عربي تعبيړ یې په دي دول دئ.

(الموضع هو المثل المستغني عن الحال) دمثال په دول انسان موضوع بلل کېږي، او دده رنگ او صفتونه اعراض بلل کېږي.

او د منطقيانو په اصطلاح کبني موضوع واول جزته د قضيې حملې ويل کېږي کومه چي نحويان ورته جمله اسميه خبریه وايې، لکه زيد قائم په دغه جمله کبني د زيد لفظ موضوع بلل کېږي او د قائم لفظ ته ددوی په اصطلاح کبني محمول ويل کېږي.

او د نحويانو په اصطلاح کبني موضوع و هنځه شي ته ويل کېږي لفظ وي اوکه غير لفظ وي چي ديوی معنی د پاره وضعه سوئ وي.

او په مشترکه اصطلاح کبني د تولو علومو موضوع دعلم و هنځه ته ويل کېږي چي په دغه علم کبني ددي له ذاتي عوارضو خخه بحث کېږي کوم چي عبارت دي له هغوصفاتو او احوالو خخه د دغې موضوع چي ودي ته يعني و دغې موضوع ته دذات له وجي ياددي دمساوي له وجي عارض سویوی.

علامه کرماني فرمایلي دی چي موضوع دعلم حدیث ذات درسول عليه السلام دئ ، يعني په دی حیث چي دی رسول دئ.

پوسه چي ذات درسول عليه السلام له دی حیثیته چي دی رسول دئ دمطلق علم حدیث موضوع دئ نه دعلم روایه الحدیث ئکه چي موضوع دعلم روایة الحدیث مرویات اوروایات دی له حیثیت خخه دمتصل والی حدیث او منقطعوالی دده په اعتبار دسندره.

مقدمة او جزالمسالک ص ٧

او موضوع دعلم درایة الحدیث هم روایات او مرویات دی خومگر له حیثیته دشرحی او دبيان دالفاظو دمرویاتواو له حیثیته داستنبط داحکامو شرعیه ؤله دوى خخه.

او موضوع دعلم اصول الحدیث دحدیث متنونه او دحدیث سندونه دی.

دریم بیان په غرض او په غایه کبني دعلم حدیث دئ.

پوسه چي غرض و هغه ته ويل کېږي چي ده گه دتحصیل په وجه ته یو فعل اوکار و کړي او غایه و هغه ته ويل کېږي چي ستاپرکا رباندي مرتبه سی دمثال په ډول ته وبازارته ددي دپاره ولار سی چي یوشی رانیسي نودغه تگ چي تاوبازارته ددغه شي درانیولودپاره و کړنووتاته ذوالغرض اوستا و ددغه تگ ته ذوالغاية ويل کېږي ، او رانیول ددغه شي چي و تاته منسوب کړي نو غرض ورته ويل کېږي ، او چي ستاو ددغه کارتنه یې منسوب کړي نو غایه ورته ويل کېږي.

دعلم حدیث غرض او غایة فَوْزاوْبِري دئ په سعادت ددارينو.

کرماني ج ١ ص ١٢.

اوئنوع علماء فرمایلي ی چي غایة او غرض دعلم حدیث مشابهت پیداکيدل دي دنبي عليه السلام له اصحابو سره ، ئکه چي اصحابو به درسول عليه السلام حدیثونه اوريدل او پیادول بي اونوروته بي رسول نويوڅوک چي په علم حدیث مشغول وي نوه ګه هم په دغوصفتونه مو صوف گرځي.

نور مقدماتي بیانونه به په (٣) دریمه برخه کبني درته راسي.

بخاری شریف او د شرحی فضل الباری لپری (۳) برخه

بسمه تعالیٰ.

محترمو کتونکو په دی برخه کښی مقدماتی بیانوله جملی خخه په باره کښی دا قسامو او د انواعو دكتابو دا حادیثو بیان درته کوم.

پوسه چي دا حادیثو علماء دا حادیثو کتابونه و دیرواقسامو ته تقسیم کړیدی چي تفصیل یې په لاندی دول دئ.

اول قسم جو اعم دی.

جو اعم جمع د جامع دی او جو اعم د حديثو وهغه کتابوته ويل کېږي چي په دوى کښي دا تو ۸ مضامينو حدیثونه را پرل سويوي چي هغه اته ۸ مضامونونه په دغه شعر کښي ذکر سویدي.

سیر، ادب، تفسیر، عقائد ————— فتن، احکام، اشرط، ومناقب.

له سیر خخه مراد د جهاد او د غزاکانو حدیثونه دی ، له ادب خخه مراد هغه حدیثونه دی چي ترمعاشرتی امورو پوري تعلق لري ، له تفسیر خخه مراد هغه حدیثونه دی چي دقران کريم تر تفسیر پوري تعلق لري ، اوله عقائد خخه مراد هغه حدیثونه دی چي ترايماني امور و پوري متعلق وي ، اوله فتن خخه مراد هغه حدیثونه دی چي په هغوي کښي دا سلام پېغبر و خپل امت ته له راتلونکو حوادثو او فتنو خخه پيشگوې کړيو ، اوله احکام خخه مراد هغه حدیثونه دی چي په هغوي کښي دفعهي حکمونه بیان سويوي ، اوله اشرط خخه مراد هغه حدیثونه دی چي په دوى کښي دقیامت دورخی دعلامو ذکر راغلے وي ، اوله مناقب خخه مراد هغه حدیثونه دی چي منقبتونه او فضیلتونه دصحابه و پکښي بیان شويوي ، پردي خبره باندي اتفاق دی چي بخاري شریف ، او ترمذی شریف د جو اعمو کتابو له جملی خخه دی ، البتہ د مسلم شریف په باره کښي د حنون علماء قول دادئ چي د جو اعم له جملی خخه نه دی حکمه د تفسیر په ارتباط چي کوم حدیثونه په مسلم شریف کښي راغلي دي نو هغه ډير کم دي ، خو صحیح قول دادئ چي مسلم شریف هم له جو اعم خخه دی ، حکمه که خه هم هغه حدیثونه چي امام مسلم په کتاب التفسیر کښي را پریدي کم دي مګر که د تفسیر په اړه وهغوتولوروايتو ته وکتل سی کوم چي په مسلم کښي په مختلفو خایو کښي ذکر سویدي نوبیا د تفسیر روایتونه د مسلم شریف هم و کافي مقدار ته رسیدي.

دو هم قسم دكتابو دا حادیثو سنن دي.

سنن وهغه کتابو ته دا حادیثو ويل کېږي چي په دوى کښي احادیث دفعهي دبابو په ترتیب ذکر سویدي لکه سنن ابی داود ، او سنن نسائی ، او جامع ترمذی ، ترمذی شریف سره له دی چي د جو اعم له جملی خخه دی دسنن له اقسامو خخه هم دی.

دریم قسم مسانید دی.

مسانددحیثو و هنگوکتابوته ویل کیپری چی په دوى کنبی حدیثونه دصحابه ؤ په ترتیب راول سویوی ، اوترتیب دصحابه ؤ خنو علماً دحروف تهجي په اعتبار معتبر کپریوی ، دمثال په ډول دکوموصحابه ؤ په نومونو کنبی چی اول حرف همزه راغلئ وي نودوی دهغوي روایتونه دمحه ذکرکپریوی او دکوموصحابه ؤ په نومونوکنبی چی (ب) راغلی وي نوبیاپی دهغو روایتونه ذکرکپریوی ، وهکذا.

اوچنوعلماً بیا ترتیب ددوی درجواومرتبو اومقاماتو په اعتبار معتبر کپریدئ په دی ډول چی مثلاً اول په دخلفاپی راشدینو روایتونه ذکرکپریوی بیا پی دعشره مبشره ئروایتونه ذکرکپریوی او

بیاپی دهغو صحابه ؤ روایتونه ذکرکپریوی کوم چی دبدر وغزاته حاضر سویوه چی بدریین ورته ویل کیپری ، او دریم په دهغو اصحابو روایتونه ذکرکپریوی چی په بیعت رضوان کنبی پی شرکت کپریوو ، وهکذا.

اوچنی علماءو بیا دصحابه ؤ ترتیب دقیبلو په اعتبار معتبر کپریوی په دی ډول چی اول په دبني هاشم دقیبلی داصحابو روایتونه ذکرکپریوی او بیا پی دهغی قبیلی داصحابو روایتونه ذکرکپریوی کومه چی دبني هاشم وقبیلی ته په قرابت کنبی نپدی وي وهکذا.

په مساندوکنبی تریلو دیرمشهورمسند، مسند دامام احمد بن حنبل رحمه الله تعالى دی.

تبیه : پوسه چی دمسند دلفظ اطلاق کله کله پرهجه کتاب باندی هم کپری په کوم کنبی چی مسند او مرفع حدیثونه ذکرسویوی په همدي وجه وبخاري شریف ته المسند الصحيح للبخاري ، او وسنن دارومي ته مسنددارومي ویل کپری .

خلورم معاجم دی.

حضرت شاه عبدالعزیز رحمه الله تعالى په عجاله نافعة کنبی ذکرکپریدی چی دمحدیثینو په اصطلاح کبن معاجم داحادیثو و هنگوکتابوته ویل کپری چی په دوى کنبی حدیثونه دمائاخو او داستاذانو په ترتیب ذکرسویوی خو خینو دغه ترتیب دتقدم فی الوفات په اعتبار معتبر کپریدی په دی ډول چی کوم استاذ په دمحه وفات کپریوی نو دهغه حدیثونه په دمحه ذکرکپریوی ، وهکذا، اوچنوبیا دمائاخو ترتیب دمائاخو دعلم اوفضیلت په اعتبار اوچنوبیا دحروف تهجي په اعتبار معتبر کپریوی خو اخیری طریقه په عمومی ډول رائجه ده ، او حضرت مولانا محمد زکریا صاحب بیا فرمایی دی چی معجم و هنفه کتاب ته ویل کپری چی په ده کنبی دحروف تهجي په ترتیب حدیثونه ذکرسویوی، بیا دا پردری قسمه دی، اول قسم په دادئ چی ترتیب دحروف تهجي ئپی دصحابه کرامو له نومو خخه معتبر کپریوی ، دوهم قسم په دادئ چی دشیوخو او داستاذانو له نومو خخه په دحروف تهجي ترتیب رالخستئ وي او دریم قسم په دادئ چی داحادیثو له حروفو خخه په دحروف تهجي ئترتیب اخذ کپریوی.

پنځم قسم مستدرکات دي.

مستدرکات وهغو کتابوته دحدیثو ویل کېږي چي په هغوي کښي هغه حدیثونه راول سويوي
چي هغه ديوه بل مصنف کوم چي په حدیثو کښي بې کتاب جوړکړيو پرشرط باندي برابر وي مګر هغه قصداً يا
سهواً هغه حدیثونه په خپل کتاب کښي نه وي راوري لکه مستدرک دحاکم علي الشیخین.
شپږم قسم مستخرجات دي.

مستخرج وهغه کتاب ته دحدیثو ویل کېږي چي دده مصنف دیوه سابق مصنف دكتاب حدیثونه اوروايتونه په
خپل کتاب کښي په خپل سندسره راوريو نه دسابق مصنف په سند سره په دی ډول چي سابق مصنف دده په
سند کښي نه وي راغلې بلکي دده سند ده سابق مصنف له شیخ يا له شیخ الشیخ سره مثلاً ګډ سويوي.
اوم اجزاء دي.

اجزاوهغوکتابوته ویل کېږي چي په دوى کښي يا ده یوه سېي مرويات اوحدیثونه ذکر سويوي عام له دي خڅه که
دغه یوسپي له صحابه ئ خڅه وي يا ددغه مصنف له مشائخو خڅه وي لکه جزدحدیث دابوبکر رضي الله تعالى
عنہ، اویا په دوى کښي دیوی جزوی مسئله مربوط حدیثونه ذکرسويوي لکه جزو رفع الیدين.

اتم قسم اربعينات دي.

اربعينات وهغوکتابوته ویل کېږي چي صرف خلویښت حدیثونه په دوى کښي راول سويوي .

:تنبيه : پوسه چي اربعينات کتابونه ځکه علماء کرامو تصنیف کړیدي چي داسلام پېغمبرصلی الله عليه وسلم
فرمایلي دي.

(من حفظ علي امتی اربعین حدیثاً فی امر دینها بعثه الله فقيههاً وکنت له یوم القيامة شافعاً وشهیداً) رواه البیهقی
في شعب الایمان ج ۲ ص ۲۰۷ و ۲۷۱

يعني هرچا که حفظ کړل پر امت خما باندي خلویښت حدیثونه په باره کښي دکار ددين دامت زما نودقيامت په
ورځ به مبعوث کړي دي الله پاک په داسي حال کښي چي فقيه به وي، يعني په جمله کښي دفټهء به وشمیرل سی
اوسم به زه ده لره په ورځ کښي دقیمات شفاعت کونکي اوشاهد.

پوسه چي دغه حدیث که خه هم علماء ضعیف ګنډلي دئ خو حافظ جلال الدین سیوطی په جامع صغیر کښي دغه
حدیث مبارک ذکر کړیدئ اودصحت علامه بې ورکړیده په دی سبب چي ددغه حدیث په ډیرو سندو سره روایت
سویدئ نودسنودکثرت په اعتبار له ضعف خڅه خارج سويدي.

نهم قسم علل دي .

عمل وهنه قسم ته دكتابو دحدیثو ويل کېري چي په دوى کېني دهر حدیث تول سندونه اوختلاف دراويانواوخي
علتونه ذكرسوبي.

لسم قسم اطراف دي .

اطراف وهنو كتابو ته دحدیثو ويل کېري چي په دوى کېني داحادیثو يوه يوه برحه ذكر سوبي او داپکېني ويل
سوی وي چي دغه حدیث مثلاً په فلان اوفلان كتاب کېني په فلان او فلان ئاي کېني مذكوردى.
يوولسم قسم ترغيب اوترهيب دي.

اودولسم قسم مسلسلات دي.

اوديارلسم قسم ثلاثيات دي.

اوخورلسم قسم كتب القائد دي

اوپنخلسم كتب الاحكام دي.

اوشپارلسم قسم كتب التاريخ دي.

اواللسم قسم كتب الزهددي.

اواتلسم كتب الاداب دي..

نولسم كتب الفتن دي .

اوشنل قسم كتب المناقب دي.

يويشتم قسم كتب مشيخه دي.

دويشتم قسم كتب الافراد والغرائب دي.

محترممو مستفيدينو خلورمه اوپنئمه برحه لا په مقدماتي بيانو کېني ده له هغه خخه وروسته به انشاء الله دبخاري
شريف دشرحي لرى پيل سي.

بخاری شریف او د شرح فضل الباری لپری (۴) برخه

بسمه تعالیٰ.

محترمولوستونکو دگمراہ چلو له جملی خخه یوه چله داسی چله ده چي دمنکرین حدیث په نامه سره یادیېری دغه چله دنبی علیه السلام له احاديثو خخه منکره ده، او په احاديثو عمل کول جائزنه گنی البته دغه گمراہ چله بیا په خپل منځ کښی هم پرمختلفو ډلوباندی تقسیم سویده، دوى دخپل دغه فاسد مسلک دپاره له خان سره خورا ډیر باطل دلیلونه لري چي مکمله توضیح به ددي په خپل مناسب ئای کښی انشاء الله درته راسي، ددوی له ډیرومه همو دلائلو خخه یو دلیل دادئ چي دنبی علیه السلام دا احاديثو تدوین دده مبارک له وفات خخه دوه سوه یادوه نیم سوه کاله وروسته سویدئ، یعنی هغه وخت چي دامام بخاري، امام مسلم، امام ابو داود، امام نسائي، امام ابن ماجه وغيرهم رحمهم الله تعالى زمانه راغله نو دا احاديثو تدوین وسو، نو په دی سبب احاديث قابل دقبول نه دی، نو په دی خاطر چي ددغوغمرهانو ددغې خبری کذب او بطلان درته واضح سی نوئنی نمونی دتدوین او دليکني درسول عليه السلام دا احاديثو کومي چي داصحاب کرامو په زمانه کښي داصحاب کرامو په لاسوسره سویدي درته ذكرکوم خوله مخه تردي دوى مهمي خبری درته کوم.

اوله خبره دا ده چي داسلام د پیغمبر او د صحابه ؤ په زمانه کښي دنبی علیه السلام د حدیثونو د حفاظت او د خوندي کولو دپاره اصحابو دري لاري په کاراچولي وي، اوله لارداوه چي دنبی علیه السلام احاديث بي په خپلوزه نواو په زړو کښي په مضبوط ډول حفظ کول او پيادول بي و عربوته په فطري ډول الله پاک ډيري طاقوري او بي مثاله د حفظ قوي ورکړيو او کله چي بیا دوى په اسلام مشرف سول نو په دی باره کښي نورهم مضبوط و ګرځيدل، او دوهمه لار د تعامل لارو، یعنی هر حدیث چي به دوى له نبی علیه السلام خخه واوريدي نو په حتمي ډول بي ده ګه په مقنضي عمل کاوه، او دريمه لار داوه چي ځینو د دوى به دنبی علیه السلام د مبارکواحدیثو تحریر او لیکنه هم کوله.

دوهمه خبره داده چي له نبی علیه السلام خخه داسی روایتونه اوحدیثونه هم راغلي دی چي هغه پردي باندي دلالت کوي چي داسلام پیغمبر خپل اصحاب له تدوین اوله لیکني دا احاديثو خخه منعه کړيوه دمثال په ډول په مسلم شریف کښي له حضرت سعید خدری رضي الله تعالى عنه خخه روایت دئ چي رسول الله صلي الله عليه وسلم فرمایلي دي . (لاتكتبوا عنی ومن کتب عنی غیر القرآن فليمحه حدثوا عنی ولا حرج ومن کذ ب علی متعمداً فليتبوء مقعده من النار)

يعني مه ليکئ تاسي له ما خخه يعني حدیثونه زما او هرچا که ليکلي وي له ما خخه غيرله قرانه، يعني نور شيان نومحوه او خراب دي کړي، او نقل دروایت او د حدیث کوئ له ما خخه او په دی کښي هیڅ حرج او ممانعت نسته او هرچا که ووبل دروغ پر ماباندي په داسی حال کښي چي تعمد کونکئ، قصد کونکئ ؤ په دغه دروغ ويلو کښي نو وodi نيسی ئای خپل له اور خخه ددوبخ.

همدارنگه ددترمذی شریف په دوهم جلد (۱۰۶) صفحه کښی له حضرت سعید خدری رضي الله تعالى خخه په دي مضمون روایت سویدئ چي ده ويلي دي چي ما له رسول عليه السلام خخه دحدیشو دكتابت اجازت وغوبسته نوده مبارک وماته اجازت رانکر، دارنگه دمسند امام احمد په پنځم جلد (۱۸۲) مخ کښی له حضرت زید بن ثابت خخه په هم دغه دول روایت سوی دي خوله دي سره سره داحدادیشوپه معتبرو کتابوکښی داسي حدیثونه هم موجوددي چي داسلام پیغمبر داحدادینو دكتابت اجازه واصحابو ته کړیده بلکي پدي باندي هم دلالت کوي چي ده مبارک به واصحابوته داحدادیشو پرلیکنه باتدی باعثتوب ورکاوه نوعلماء کرامو او محدثینو فرمایلي دي چي احادیث دمنع دكتابت محمول دي پرابتداء داسلام باندي او منسوخ سویدي په هغو حدیثو سره چي داحدادیشو دكتابت پراجازه باندي دلالت کوي مکمل تفصیل به ددي هم په خپل ځای کښی درته راسي دلته دغه قدر کفايت کوي.

درخانه اگرکس است — یک حرف بس است

اوسم وهغوليکنوته ځيرسي کومي چي نبي عليه السلام يا صحابه ؤ دنبي عليه السلام داحدادینو کړيدي.

درسول عليه السلام او د صحابه کرامو په زمانه کښي تر (۱۱۰) هجر ي سني پوري داحدادیثومبارکه ؤ د تدوين او د کتابت بيان.

(۱) كتاب صدقه .

عبدالله بن عمر رضي الله عنهمما فرمایي چي رسول الله صلي الله عليه وسلم دخپل ژوندې اخري ورخوکښي وخپلوا کمانوته دليپلو دپاره کتاب الصدقه تiar کړئ وو چي په هغه کښي دحیوانانو دزکات مسئلي وي . (ترمذی)

(۲) صحيفه عمروبن حزم

رسول الله صلي الله عليه وسلم ديمن وګورنري باوالۍ عمروبن حزم رضي الله تعالى عنه ته يوه صحيفه لېړلي وه چي په هغه کښي دقران کريم دتلوات ، لمونځ ، زکات ، طلاق دغلام ازادولو، قصاص ، ديت فرائض (د ميراث مسئلي) سنن او د کبیره ګناهونو تفصیل ليکل سوئ وو.

احمد ، ابو داود ، نسائي دارقطني ، دارمي ، حاكم ،

(۳) صحيفه علي رضي الله تعالى عنه.

رسول الله صلي الله عليه وسلم وعلي رضي الله عنه ته يوه ليکلي سوي صحيفه ورکړي وه چي ده ګي صحيفي په باره کښي به علي رضي الله تعالى عنه فرمایل چي،، قسم په الله دئ زماسره دوي لوکلول بل کتاب نسته ماسوي دالله پاک

دكتاب خخه او ددي صحيفي خخه، داماته رسول الله صلي الله عليه وسلم را کريوه په دي کبني دزکوته مسئلي ذكرسويدي.

(احمد)

(٤) صحيفه وائل بن حجر رضي الله تعالى عنه.

وائل بن حجر رضي الله تعالى عنه چي کله خپل وطن حضر موت ته تلئ ، نونبي کريم صلي الله عليه وسلم دهغه لپاره دلمانهه ، زکات ، روزی ، نکاح ، سود ، شراب وغیره په مسئلوباندي مشتمله صحيفه تياره کره او هغه ته يې ورکړه .

(طبراني)

(٥) صحيفه سعد بن عباده .

سعد بن عباده په خپله له رسول الله صلي عليه وسلم خخه حديثونه اوريدلي وو، او دا صحيفه يې تياره کړي وه

(٦) صحيفه سمرة بن جندي .

سمرة بن جندي رضي الله تعالى عنه دا صحيفه درسول الله صلي الله عليه وسلم په ژوند کبني تياره کريوه او بيايد هغه دزوی سلمان رضي الله تعالى عنه په حصه کبني راغله (حافظت حدیث)

(٧) صحيفه انس بن مالك .

درسول الله صلي الله عليه وسلم خاص خادم انس رضي الله تعالى عنه په خپله حديثونه اوريدلي ؤ ، بيا يې ليکلي ؤ او رسول الله صلي الله عليه وسلم ته يې اورولي ؤ او رسول الله صلي الله عليه وسلم دهغه تصدق کړي ؤ .

(حاکم)

(٨) صحيفه عبدالله بن عباس رضي الله تعالى عنهمما .

دعبد الله بن عباس رضي الله تعالى عنهمما سره دحدیشوخو کتابونه ؤ ، کله چي عبدالله رضي الله تعالى عنه وفات سو نو دهغه سره داوبن دیوه بوج برا برکتابونه ؤ .

(ابن سعد)

(٩) صحيفه جابر بن عبدالله . رضي الله تعالى عنهمما

د جابر بن عبدالله رضي الله عنهمما ترتیب کړه شوي صحيفه دحج دا حکامو پرا حادیثو باندي مشتمله ۵۵ .

(١٠) صحيفه صادقه .

له عبدالله ابن عمرو بن العاص رضي الله عنهم سره دحديثو ڏيره لویه ذخیره و هچي ده ڏهني ذخيري په باره کبني فرمایل چي ،صادقه هنگه كتاب دئ چي ما بي له کومي واسطي له رسول الله صلي الله عليه وسلم خخه اوريدلئ دي اوبيا مي ليکلئ دئ.

(١١) صحيفه عمر بن خطاب رضي الله تعالى عنهم .

په دغه صحيفه کبني دصدقی اودزکوہ حکمونه لیکل سوي وو، امام مالک رحمه الله تعالى فرمایلی دی چي مادعمر رضي الله عنه داکتاب په خپله لوستئ دئ.

موطا امام مالک.

(١٢) صحيفه عثمان رضي الله تعالى عنه .

په دغه صحيفه کبني دزکوہ ټول حکمونه درج سوي وو بخاري.

(١٣) صحيفه عبدالله ابن مسعود رضي الله تعالى عنهم .

دعبدالله ابن مسعود زوي عبدالرحمن رحمه الله تعالى به په قسم سره وييل چي دا صحيفه زما پلار په خپل لاس لیکلی ده.

ائينه پرويزيت .

(١٤) (مسندابي هريه .

ددغه مسند نسخي دا صحابو په وخت کبني لیکلی شويدي چي یونسخه يې دامير المؤمنين عمر بن عبدالعزيز له پلار سره هم موجوده وه.

محترمولوستونکو په پنځمه برخه کبني به داماں بخاري اودده دكتاب حالات انشاء الله تعالى درته بيان سی، او په شپږمه برخه کبني به انشاء الله دبخاري شريف په شرحه شروع کوو

د بخاري او د شرح فضل الباري لري (5) برخه

بسمه تعالى

محترمو لوستونکو دهги وعدی مطابق چي په خلورمه برخه کبني مي درسره کپري وه په دي برخه کبني دامام بخاري رحمة الله تعالى او دده دكتاب صحيح البخاري دحالاتو بيان درته کوم خوله مخه ترشوع په دغه بيان کبني يو مهم مطلب درته ذكرکوم.

هغه مطلب دادئ چي شيخ مولانا محمد زکریا ذکرکپيدي چي داحادیثوکتابونه پرپنځه قسمه مرتبوباندي ويسل سويدي، اول قسم هغه کتابونه چي ددوی احاديث مور په پتوسترنګو منو اوصحیح یې بولواوکه خوک دهمدغوکتابو په یوه حدیث کبني کوم تردد اوشك نسکاره کپري نومور له ده خخه ددلیل مطالبه کوو، دغه کتابونه عبارت دي له دغه کتابو خخه، صحيح بخاري، صحيح مسلم، موطا امام مالک، صحيح ابن حبان، مسنند ابو عوانه مستدرک حاکم، وغيره.

البته دمستدرک د حاکم په باره کبني داعتراض کېپوي چي حافظ ذهبي دمستدرک پرډيروروايوه باندي تنقييد کړئ دئ، خوددغه اعتراض جواب دادئ چي دمستدرک چي په دغه اعلي طبقه کبني داخل دئ نودا دخول یې دهغواحدیثو په اعتبار دئ کوم چي پرهنوی باندي ذهبي سکوت کړئ دئ، او دهنو احادیثو په اعتبار کوم چي ذهبي په هغوي باندي تنقييد کپيدي په دريمه طبقه کبني داخل دئ کومه چي وروسته به راسي، حکه چي حاکم په مسدرک کبني له صحیحواحدیثو سره پرخني ضعیفو احادیثو باندي هم دصحت حکم کړئ دئ.

او دوهم قسم هغه کتابونه دي چي ددوی داحادیثو په باره کبني مور دانه سو ويلاي چي داصحیح حدیثونه دي البته داويلاي سو چي دا احادیثونه داحتجاج او داستدلال قابل دي حکه داحتجاج او داستدلال دپاره داضروري نه ده چي حدیث به صحیح وي بلکي حسن حدیث هم ددي صلاحیت لري چي دلیل په ونیول سی، دغه قسم کتابونه دادي:

ابوداودشريف، نسائي شريف ترمذی شریف طحاوی شریف، اومسنداحمد بن حنبل، وغيره.

دریم قسم هغه کتابونه دي چي دهنوی داحادیثو په باب مور دصحت يا دتفلیط حکم علي الاطلاق نه کوو بلکي پکبني گورو او په پلتهنه سره یې دا خبره معلومه ؤ چي فلان حدیث یې په کومه درجه کبني دئ او فلان یې په کومه درجه کبني دئ، دغه کتابونه لکه مصنف دعبدالرزاق مصنف دابن ابی شیبہ او ابن ماجه وغيره.

اوخلورم قسم هغه کتابونه دي چي دهنوی داحادیثو په باب مور په پتوسترنګو داحکم کولاي سو چي دغه حدیثونه ټول ضعیف دي او صرف دوعظ کتا بونه دي، لکه مسنند فردوس ددیلمی اولکه نوادرالاصلوں دحکیم ترمذی اولکه هغه حدیثونه چي په اکثره کتابو کبني دتفسیر را پرل سويدي.

اوپنئم قسم هغه حدیثونه دی چي موضوعي حدیثونه یې راجمع کړیدي ددي دپاره چي مسلمانان ورڅخه خبرسي لکه الالی المصنوعة في الاحدادیت الموضوعة اولکه موضوعات کبری دملاعلي قاري رحمه الله تعالى ، خوزما په فکر دلته یوشپرم قسم هم سته چي هغه هغه کتابونه دی چي په دوى کښي ټئي هغه حدیثونه چي نورو علماء موضوعي ګنډلي وي په قوي دلائلوسره له موضوعيت خخه ایستلي سوي وي لکه التعقبات علي الموضوعات دامام سیوطی صاحب.

ترجمه او اوحوال دامام بخاري.

پوسه چي دامام بخاري دنسب شجره په دی ډول علماؤ ذکر کړي ۵۵.

محمد بن اسماعيل بن ابراهيم بن مغيرة بن برذ بن بذ به الجعفي البخاري دده مبارک پلا رسما عيل دالله جل جلاله له صالح بندگانو خخه ۋاوله محدثينو علماؤ خخه شميرلى سوئ دئ اوابن حبان په كتاب الثقات کښي دده ذکر کړئ دئ اوده له حماد بن زيد اوله امام مالک خخه داحدادیشو روایت کړئ دئ له ده خخه بیاد عراق علماؤ دحدیثو روایت کړیدئ اوله عبدالله ابن مبارک سره یې په مکه مکرمه کښي مصافحه کړیده او عبدالله ابن مبارک زموږ دامام اعظم ابوحنیفه رحمه الله تعالى له شاگردانو خخه ۋ

حافظ ذهبي فرماليي دی چي د بخاري پلار له تقوی دارو علماؤ خخه ۋ

پوسه چي دده مبارک دپلار پرتقوي باندي يولوي دليل داؤ چي دوفات په وخت کښي یې ډيرمال پريښودئ، او دايپي ووپيل چي زما په دغه ټول مال کښي يوه روپي هم حرامه يا شبه ناكه نسته

او داسما عيل نيكه مغيرة په اصل کښي اتش پرست ئوبیا د بخاری دحاكم يمان بن اخنس جعفي پرلاس باندي په اسلام سره مشرف سو او يمان دنسب په اعتبار عرب ۋ اوپه عربو کښي دجعفي قبيلي ۋ، او جعفي بن سعد العشيره دمذحج دقبيلي یونساخ ۋ په همدغه سبب ومغيرة ته او واما م بخاري ته جعفي ويل کېږي.

ولادت او وفات دامام بخاري.

پوسه چي په راجح قول دده مبارک ولادت په (۱۹۴) دشوال په سنه (۱۳) هجري کښي دجمعي له لمانځه خخه وروسته پيدا سوئ دئ او وفات دده مبارک دهفتني په شپه کومه چي دعید الفطرشپه وه په سنه (۲۵۶) هجري کښي سوئ دئ، او د کوچني اختر په ورڅه دماشپين له لمانځه خخه وروسته په خرنګ کښي کوم چي دسمرقندله مضافاتو خخه دئ دفن کړ سو،

تول عمر دده مبارک ديارلس ورځي کم دوشپيته کاله ټئي علماؤ دده مبارک دولادت او دفات او د عمر ذکر دا بجد په حساب په دی ډول کړئ دئ.

كان البخاري حافظاً ومحدثاً

جمع الصحيح مكمل التحرير

ميلاده صدق (١٩٤) ومدة عمره

فيها حميد (٦٢) وانقضى في نور (٢٥٦)

امام بخاري رحمه الله تعالى لا يبخي وروكي وچي دده پلار له دنيا خخه انتقال وکرنوپه دي وجه دده دپالني او دربي ذمه واري دده د مباركي مور پر غاره باندي سوه او دده په صغیر توب کبني د الواقعه هم ورپينه سوه چي دسترگو ديد او بینايي یې ختمه سوه چي په دي وجه دده مور مباركه ډيره زهيره او پريشانه سوه او دده دپاره یې په ډير عجز او احتياج سره دعاوکره څرنګه چي دده مور هم ډيره عابده او نيك عمله بشجعه وه نوالله پاک ددي دعاقبوله کره په دی ډول چي د دی له دعا خخه وروسته دې یوخوب ولیدئ په خوب کبني له حضرت ابراهيم عليه السلام سره مخاخ سوه، حضرت ابراهيم عليه السلام پردي باندي دا زيري وکړي ستادعا الله پاک قبوله کره اوستا ددعا په برکت یې ستادزوی سترگي بینا کړي نوكله چي دا له خوب خخه را بیداره سوه دخپل ځوي محمد بن اسماعيل بخاري سترگي یې جوري اوروغي وي.

دامام بخاري تصنيفونه .

پوسه چي دامام بخاري رحمه الله تعالى مشهور تصيفونه په دی ډول دی.

(قضايا الصحابة والتابعين).

(التاريخ الكبير). (٣) الادب المفرد (٤) جزء القراءة خلف الامام. (٦) تاريخ الاوسط. (٨) تاريخ صغیر. (٩) خلق افعال العباد. (١٠) كتاب الضعفاء. (١١) برالوالدين (١٢) جامع كبير. (١٣) مسند كبير. (١٤) تفسير كبير. (١٥) كتاب الاشربة (١٦) كتاب الهبة (١٧) اسامي الصحابة (١٨) كتاب الوحدان (١٩) كتاب المبسوط (٢٠) كتاب العلل (٢١) كتاب الکنی (٢٢) كتاب الفوائد .

بخاري شريف.

پوسه چي دامام بخاري رحمه الله تعالى دتصنيفوله جمي خخه دغه مقدس كتاب تریولو مشهور مقبول او د عظمت والا كتاب دئ چي اصح الكتب بعد كتاب الله وصف اونعت یې ګټلئ دئ ددغه مبارک كتاب مفصل نوم دامام نووي په قول دادئ. الجامع المسند الصحيح من امور رسول الله صلي الله عليه وسلم وسننه وايامه .

او دابن حجردوينا مطابق. الجامع الصحيح المسند من حدیث رسول الله صلی الله علیه وسلم وسننه وايامه.

جامع په دي سبب ورته ويل كيبرى چي په ده کبني امورثمانیه ټول موحد دی کوم چي مخکي ذكرسول ، او مسند په دي اعتبار ورته ويل كيبرى چي امام بخاري په دغه كتاب کبني داسناد له متصل والي سره مرفوع حدیثونه ذكرکريدي ، او کوم اثاروغيره چي په دغه كتاب کبني ذكرسويدی نوهغه په ضمني اوپه تبعيي توگه دي او صحيح په دي وجه ودغه كتاب ته ويل كيبرى چي امام بخاري حمه الله تعالى په دغه كتاب کبني دا حاديثو دصحت التزام کړئ دئ.

او مختصر په دي اعتبار ورته ويل كيبرى چي ټول صحيح حدیثونه په دغه مبارک كتاب کبني امام بخاري نه دي راوري امام په خپله فرمایلي دي ، چي مانه دي داخل کړي په دغه كتاب کبني مګر صحيح حدیثونه اوئني صحيح حدیثونه مي په دغه كتاب کبني نه دي راوري ددي دپاره چي كتاب درازنسی.

له امورو

او له لفظ دحدیث خخه مراد اقوال درسول علیه السلام دي اوله سنن خخه مراد اقوال او تقریرات دده مبارک دي .

اوله ايام خخه مراد غزاګاني دده مبارک او دارنګه هنځه ټول واقعات مراد دي چي دنبی علیه السلام په زمانه کبني پيښ سويدی.

سبب دتأليف د صحيح بخاري.

پوسه چي علماء کرامو د صحيح بخاري دتأليف دوه سببونه بيان کريدي.

(۱) سبب يې دادئ چي ابراهيم بن معقل نسفي فرمایلي دي چي امام بخاري رحمة الله تعالى په خپله ويلي دي چي زه دخپل استاذ اسحاق بن راهويه په مجلس کبني ناست و م چي زموږ په ملګرو کبني یوه نفو وobil چي کاشکي تاسي درسول علیه السلام په صحيح سنت يعني احاديثو کبني يوم خنصر كتاب جمعه کړيو اي ده مدغه ملګري له دغې خبری خخه زما په زړه کبني اندېښه او داعیه دبخاري دكتاب دجورولو پیدا سوه . انظر تاریخ بغداد ج ۲ ص ۸، او تهذیب الکمل ج ۲۴ ص ۴۴۲، او سیراعالم النبلاء جلد ۱۲ ص ۴۰۱، او طبقات السبکی ج ۷ ص ۲۲، او هدی الساری ص ۷ و تهذیب الاسماء والغات ج ۱ ص ۷۴ .

(۲) سبب يې دا ووچي محمد بن سليمان بن فارس رحمة الله تعالى فرمایلي دي چي ماله امام بخاري خخه اوريدي لي چي ده به فرمایل چي مارسول علیه السلام په خوب ولیدئ چي زه دده مبارک په مخ کي ولاړوم زما په لاس کبني یolasی پیک یاپنکه و له ده مبارک خخه مي مچان شپل څنوم عبرینو دخوب تعبير په دي ډول راکئ چي ته

به دروغ له رسول عليه السلام خخه دفع کوي، يعني په دروغوچي کوم حدیثونه ودته منسوب سویدي، نوته به دهغوي دفع وکړي نوپه دي وجه زما په زړه کښي دنبي عليه السلام د صحيح احاديثو د جمעה کولوشوق پيداسو.
د بخاري شريف ابتداء اوانتهاء.

پوسه چي تول كتاب امام بخاري رحمه الله تعالى په شپارس کاله کښي تكميل کړيدئ، او بد بعضی مشائخو په قول ابتداء د تصنیف یې په (۲۱۷) هـ کښي کړيده او اختتام یې په (۲۳۲) هـ کښي کړئ دئ، او تراجم د صحيح بخاري په رياض الجنۃ کښي چي د اسلام د پيغمبر د مبارک ممبر او د مطهری روضي مابين دئ په دي ډول امام بخاري ليکلي دي چي د هر ترجمة الباب د پاره یې دوه رکعته نفل و کړل. (مقدمة الامام الدراري ص) (۱۲۴)

عمر بن محمد بن بجير البجيري ويلي دي چي امام بخاري فرمایلي دي چي دغه كتاب ما په مسجد حرام کښي ليکلئ دئ او د هر حدیث ترلیکنی د مخه به مي استخاره کوله او دوه رکعته لموخ به مي کاوه او چي پر کوم حدیث باندي به مي د صحت يقين رانګلئ نو هغه به مي په بخاري کښي نه ليکئ. هدي الساري ص (۴۸۹) يعني ابتداء د تصنیف یې په مسجد حرام کښي کړيده، او حنی علاماً لکه فربري فرمایلي دي چي امام بخاري فرمایلي ددي چي د هر حدیث د پاره چي مابه په بخاري کښي ليکئ نومابه غسل کاوه او دوه رکعته لموخ به مي کاوه.
مقام او مرتبه د صحيح بخاري.

پوسه چي علاماً پردي خبره باندي اتفاق کړئ دئ چي ترپولو كتابو د حدیثو اصح كتابونه بخاري او مسلم دي او بيا جمهور د علاماً پردي خبره باندي متفق دي چي په دوې دوو کښي بيا اصح كتاب بخاري دئ.
د بخاري د احاديثو شمير.

د بخاري د احاديثو شمير په دي ډول دئ:

روايات مرفوعة موصولة مع مكررات ۷۳۹۷

روايات معلقة مخرجة المتن في الصحيح ۱۳۴۱

متتابعات (۲۳)

میزان ۹۰۸۲

روايات مرفوعة موصولة بدون تكرار ۲۶۰۲

روايات معلقة غير مخرجة المتن في الصحيح ۱۵۹

میزان كل احاديث بدون تكرار ۲۷۶۱

محترمو مطالعه کونکو مقدماتي بیانونه خو بیخي ډير دي خاص بیا دامام بخاری او دده دكتاب په اړه چې په جريان
کښي دسلسلې دشري دبخاري شريف به بيل ييل ځایونه درته راسي خودلته مقدماتي بیانوته په همدغه ځاي
خاتمه ورکوم او رارواني برخي به دبخاري شريف دكتاب په شرحه کښي وي

د بخاري شريف او د شرح فضل الباري لپه(٦) برخه اول باب(باب الوحي)

محترموروونو په دی برخه کښي دبسم الله شريف او د بخاري دكتاب داول باب دترجمه الباب دالفاظوتفسيروعلمی تحقیق درته کوم ، دلفظي ترجمې ترپيل دمخه دا خبردرته کوم چي امام بخاري دخپل كتاب ابتداء دوخي په باب سره حکه کړیده چي وحي مبدء او سرچينه دټول شريعت او د قران کريم او د نبوی احاديثو ده
بسم الله الرحمن الرحيم ، باب كيف كان بدء الوحي . الخ —

لفظي ترجمه:

(بِسْمِ) خاص په نامه ، يا خاص په نامه سره (اللهِ) دخدای پاک (الرَّحْمَنِ) ډيرمهربانه په دنياکښي پر هر چاباندي،
که کافروي که مسلمان وي

(الرَّحِيمِ) ډيرمهربانه په اخترت کښي خاص پرمونانو، شروع کوم ياتصنيف کوم ♦ يعني زه چي په دغه تصنيف
کښي شروع کوم او ياداتصنيف چي زه کوم نودا په داسي حال کښي کوم چي خاص په برکت د نامه سره ده ګه الله
چي رحمن اور حيم دئ مستعين او کومک غوبستونکي يم.

تنبيه : پوسه چي په عامو كتابوکښي کوم چي په پښتو سره ترجمه سويدي دبسم الله ترجمه په دی ډول سوبي ۵۵ ،
شروع کوم په نامه دالله پاک چي رحمن اور حيم دئ.

مگر دغه ترجمه مناسبه نه ده اصلي ترجمه هغه ده کومه چي مادرته وکړه ، ددي یو عملت دادئ چي دشروع کوم
لفظ دبسم الله دمتعلق معني ده او متعلق دبسم الله په اتفاق سره لپاره دافادي دا ختصاص لکه چي تفصيل بي
وروسته راسي له بسم الله خخه وروسته مقدر کړي.

علمی تحقیقات او مباحث:

پوسه چي دبسم الله په ارتباط په ډيرو كتابو کښي بيان سويدي او موږهم په تفسير فضل الرحيم کښي دبسم الله
ډير مفصل بيان کړيدئ خود تيمن او د تبرک په خاطري يو خو مهمي خبری دلتہ ذکر کوم کومي چي په مذکور
تفسير کښي هم مانه دي بيان کړي.

اوله خبره داده چي متعلق دبسم الله الرحمن الرحيم په اتفاق د علماء و مقدرا و مؤخر دئ او دا په سبب د دوو شيانو.

اول شي دادئ چي دجالهيت په زمانه کبني اودارنگه داسلام په ابتدائي دورکبني ترهجه پوري چي
دعر بومشرکانو و جودلودئ چي به کله مشرکانو په يو کارکبني شروع کوله نوبتاناونو په نومو سره بي تبرک اوتيمن
حاصلوي او داسي بي مثلاً ويل، بسم اللات والعزى نشرع،

يعني خاص په نامه دلات او داعزي بت موږ شروع کوو يعني په فلان کار کبني نودوي به دمذکوره جاراومجرور
 متعلق کوم چي نشرع دئ و روسنه ذكر کاوه نوخرنگه چي بسم الله شريف ددوی ددغه ذكر سوي قول په مقابل
 کبني ده نو په دي وجه بايد دبسم الله متعلق له بسم الله خخه و روسنه وي.

دوهم شي دادئ چي په نحوه کبني داقانون دئ چي دهرشي چي حق تقديم او دمحه کول وي اوته يې و روسنه کړي
 او يايې حق و روسنه کول وي اوته يې له مخه کړي نودافايده کونکي حصر او اختصاص دئ نوخرنگه چي دله
 حصر او اختصاص مقصود دئ نو بايد متعلق دبسم الله کوم چي دله ابتداء يا اصنف دئ چي په پښتو معني يې شروع
 کوم يا تصنيف کوم دئ مؤخر او و روسنه و رسنه لحظه کړسي ددي دپاره چي حصر او اختصاص فايده کړي په اسانه
 ډول بايد داسي درته و وايم چي که مثلاً دشروع کوم لفظ دبسم الله په سرکبني په ترجمه کبني دبسم الله و ويل سی
 نومعني په دي ډول کېږي چي شروع کوم په نام دالله پاک او داسي نه ويل کېږي چي خاص په نامه دالله پاک ،
 اوکه دشروع کوم لفظ دبسم الله دترجمي په اخير کبني راول سی نومعني په دي ډول کېږي خاص په نامه دالله
 چي رحمن اور حريم دئ شروع کوم.

دوهمه خبرداده چي ددغه حصر او خاصواله چي دبسم الله دمتعلق له و روسنه کولو خخه پيدا سوي دئ په دري قسمه
 دئ:

اول حصر قلب.

دوهم حصر افراد.

دريم حصر تعين.

تفصيل ددي خبردي دادئ چي په نسبت و دهريه کافرانو ته کوم چي دالله جل جلاله له وجود خخه منکر دي
 او دې ولوه وادنود پيدا يښت نسبت و دهرته کوي حصر قلب راهي

ځکه چي دوي تبرک او تيمن ددهرا و دزمانی په نامه کبني حصر کاوه او په بسم الله کبني ددغه حصر قلب او را اړول
 سويدي چي حصر د حاصلولو دبرکت د خداي جل جلاله په نامه کبني راغلئ دئ ، او په نسبت و مشرکانو ته په بسم
 الله کبني حصر افراد راغلئ دئ ځکه چي مشرکانو د تبرک حاصلول هم په نومود بتانو سره کاوه او هم په نامه دالله جل
 جلاله سره ، په بسم الله کبني ددغه اشتراك رد کرسوي دئ او تبرک حاصلول دالله جل جلاله په مبارکو نومو پوري
 خاص کرسوي دئ ، او دارنگه په بسم الله کبني حصر تعين راغلئ دئ خوپه نسبت ولا ادریه کافرانو ته کوم چي يوه

کافره ډله وه اوپه تیروقرنونکنی یې وجوددرلودئ اووس دغه ډله وجودنلري او مذهب اومسلک ددوی په هرشي کنکنی شک اوترددوو دمثال په دول چي ورته وبه دی ویل چي دقیامت ورخ حقه ده اوکه خنگه نوبې درته وویل چي مور نه یوخبر چي ایا دغه ورخ سته اوکه نسته ، دارنگه چي به تاورته وویل چي په یوکار کنکنی چي یوسپی شروع کوي نوده کارپه سر کنکنی به دبرکت حاصلولو دپاره دخدای نوم ذکر کوي اوکه دبت یاددهرنوم ؟ نودوی به درته وویل چي مور نه یو خبر ، نوپه بسم الله کنکنی چي حصر دبرک حاصلولو دالله پاک په نامه کنکنی ثابت سونوپه دی وجه دمتبرک به تعیین وکرسو نو ځکه په بسم الله کنکنی حصرتعیین راغلئ دئ.

دریمه خبره داده چي دالله دلفظ معنی خو دسههولت په وجه په عام ډول داسی کېږي چي ، آللله ، یعنی خدايی پاک ، خواصلي علمي معنی یې په دی ډول ډه چي ، الله ، یعنی هغه ذات چي په خارج کنکنی موجوددي او واجب الوجوددي ، یعنی وجودې ضروردي اوپه هیڅ وخت کنکنی نیستی سوئ نه دئ اونه نیستی کېږي ، او موصوف دئ په ټولوکاملو صفتوسره اوپاک دئ له ټولو نقصاناتو خڅخه .

او درحمن او درحیم په معنی کنکنی مختلف قولونه راغلی دی خو مشهوره او بهتره معنی یې هغه ده کومه چي مادرته ذکر کړله .

خلورمه خبر داده چي دبسم الله الرحمن الرحيم په شان کنکنی داسی حدیث راغلئ دئ چي

(کل امر ذي بال لا يبدء فيه بذكر الله، وببسم الله الرحمن الرحيم فهو اقطع .

رواه الحافظ عبدالقادر في اربعينه .

یعنی هر کارچي خاوند دشريف وي چي شروع ونه کړه سی په ۵۵ کنکنی په داسی حال کنکنی چي شروع کونکئ ددغه کار مستعين وي په ذكر دالله پاک سره اوپه بسم الله الرحمن الرحيم سره نودغه کار ډير مقطوع الخيره او ډير مقطوع البركته دئ دارنگه دحمد ويلوپه باره کنکنی دغه مبارک حدیث راغلئ دئ .

(کل کلام لا يبدء فيه بحمد لله فهو اجم)

رواه ابو داود والنسائي .

یعنی هر کلام چي شروع ونه کړه سی په ۵۵ کنکنی په حمد دخدای سره نوهغه ډير مقطوع البركته یعنی ډير بي برکته دئ نو په مقتضى دحدیث دحمد دلته یوسوال پېداکېږي په دې ډول چې امام بخاري په خپل کتاب کنکنی له بسم الله خڅه وروسته حمد ندی راوړي او مخالفت دحدېث دحمدې کړي دی ددې سوال دبخاري شارحنې خوراډير جوابونه کړي دی چي ذکر کول یې ډير فائده مندنه بشکاره کېږي خوده ګنوی له جملې خڅه یومهم جواب درته ذکر کوم کوم چي شیخ انور په فیض الباری کنکنی ذکر کړئ دئ هغه دادئ چي حدیث دحمد او دبسم الله په حقیقت کنکنی یو حدیث دئ خو صرف په روایاتو کنکنی دالفاظ بدلون راغلئ دئ مقصودله دواړو حدیثو خڅخه دامرذی

بال په سرکښي دالله جل جلاله نوم ذكرکول اodalله جل جلاله دکاملوصفت اوظهارکول دي نوبسم الله په ويلو سره دغه مقصودحاصليپري او دحمد و ويلوته په مستقل ډول سره ضرورت نه پانه کيپري

لفظي ترجمه :

باب) باب ددي ، يعني دغه باب په بيان کبني ددي دئ (کان) وو (بدء) شروع کيدل ، اغاز او پيل کيدل (الوحى) دوحي (الي) و (رسول) رسول ته (الله) دخداي پاک (صلی) رحمت دي نازل کري (الله) خداي پاک (عليه) پرده باندي (و) او (سلم) سالم دي لري خداي پاک ، يعني رسول مطلب داچي دين اوامت دده دي خداي پاک سالم لري او يايپ داسي معني وکړه چي سلامتيا دي نازله کري الله پاک يعني پرده باندي مراد داچي پر دين او پرامت دده باندي دي خداي پاک سلامتيا نازله کري.

توضیح .

په دغه مذکوره عبارت کبني امام بخاري رحمه الله داسي فرمایلي دي چي دا باب د دې چي خرنګه وو، پرڅه کيفيت باندي ۽ شروع کيدل دوحي دالله جل جلاله له طرف خخه ورسول صلي الله عليه وسلم ته.

(و) او (قول) ددي قول ، يعني او دارنګه دا باب ددي قول (الله) دالله دي (عَزَّ) چي غالب دئ دَيْ ، يعني الله پاک پره رخه باندي (و) او (جل) چي لو دئ دَيْ ، يعني الله پاک

(انا) بيشکه موږ (أَوْحَى) وحی کړیده (نَا) موږ (إِلَيْ) و (كَ) تاته (كَ) په مثل (ما) ددي (أَوْحَى) چي وحی کړيوه (نَا) موږ (إِلَيْ) و (نُوحٌ) نوح ته (و) او (النَّبِيِّينَ) و هنون بيانوته (مِنْ) چي له ، يعني چي وو له (بَعْدِ) وروسته خخه (هـ) دده ، يعني دنوح . / النساء ١٦٢

توضیح :

يعني لکه خرنګه چي دا باب دکيفيت دې پيل کيدو دوحي دئ ورسول عليه السلام ته دارنګه دغه باب دذکر کولو ددي قول دخداي پاک هم دئ چي دسورة النساء (١٦٢) مبارک ايت دئ ، پوسه چي مذکوريات دلته تول مذکور ندي دټول ايت ترجمه داده:

بيشکه موږ يعني اي رسوله ، وحی کړیده موږ و تاته لکه خرنګه چي وحی کړيوه موږ و نوح ، عليه السلام ، ته او و هغوتولون بيانوته کوم چي له نوح خخه وروسته ۽ او لکه خرنګه چي وحی کړيوه موږ و ابراهيم ته او و سماعييل ته او و اسحق ته او و يعقوب ته او و اولاد ديعقوب ته او و ايونس ته او و هارون ته او و سليمان ته (عليهم السلام) اولکه خرنګه چي ور کړيو و موږ داؤد ته زبور .

علمی بحث اوتفصیل:

پوسه چي د(باب) لفظ په اصل کښي (بَوْبُ) وو په زوردباء اودواوسره بیاواو په الف بدل سویدئ په وجه ددغه صرفی قانون چي هرواوچي حرکت لري اوامقابل دده مفتح وي نوهنه واو به په الف بدليري دغه لفظ غالباً دابواب په لفظ سره جمعه کېږي، اوکله یې

جمع آبوبه هم رائي او له دغې مادي خخه دبابه او دبابات لفظونه هم راغلي دي کوم چي ومخ او ومخانوته ويل کېږي او دبابه لفظ په معنی دخلت هم راغلې دئ، همدارنګه پوسه چي دلته دري لفظونه دي، اول دباب لفظ، دوهم دكتاب لفظ، دريم دفصل لفظ، دباب لفظ په اصلی لغت کښي ودروازي ته ويل کېږي بیادغه لفظ کله کله نوع په معنی هم رائي او دمىصنفینو په اصطلاح کښي دباب لفظ ده گومسئلونوم دئ کوم چي په نوع کښي سره گډي وي لکه مثلًا مسائله داوداسه او دكتاب لفظ ده گومسئلونوم دئ کوم چي په کتاب کښي له ابتداء خخه بیاتر پایه پور راغلي وي کومي چي په خپل منځ کښي په جنس کښي سره مختلفي دي، او دفصل لفظ ده گومسئلونوم دئ چي په صنف کښي سره گډي وي لکه دمثال په ډول داوداسه په باب کښي دمسج مربوطي مسئلي، دلته دباب لفظ په اصطلاحي معنی سره گډي، همدارنګه پوسه چي دلته دباب په لفظ کښي دري احتمالونه دي اول داچي موقوف يعني په سکون سره ددوهمي باه وویل سی پر دغه تقدیر ابتداء دکلام (كيف) له لفظ خخه کېږي، دوهم احتمال دادي چي دباب لفظ مرفوع وویل کړسي، په دي کښي بیا دوه احتماله دي اول احتمال دادي چي مرفوع سی سره له تنوينه دوهم احتمال دادي چي مرفوع سی بي له تنوينه او ما بعد جملې ته مضاف سی، پراول احتمال باندي دباب لفظ مبدل منه ده او (كيف کان الی اخیره) ورڅخه بدل دئ او دغه مبدل منه سره له بدلله خبردي دمحذوفي مبتداء لپاره چي لفظ دهذا دئ او یا دباب لفظ موصوف دئ او (مضمونه) لفظ له باب خخه وروسته مقدر دئ او مبتداء دئ او (كيف کان ...الخ) یې خبردي مبتداء سره له خبری صفت دئ دباب مجموع بیا خبردي دهذا مقدر، او پر دوهم احتمال باندي دباب لفظ مضاف دئ او (كيف کان .. الخ) یې مضاف الیه دي او مضاف سره له مضاف الیه خبرد هذا مقدر دئ.

(كيف)

پوسه چي لفظ دكيف داسي اسم دئ چي په اصل کښي متضمن دئ معنی لره ده مزه داستفهمام حکه چي دكيف په لفظ سره سوال کېږي له حال خخه ديوشي او استعمال یې په کلام دعروکښي پر دو و طریقو باندي راغلې دئ، او له طریقه داده چي متضمن وي معنی دشرط لره لکه په دي قول کښي، كيف تصنع اصنع، يعني خرنګه چي ته کوي نوزه هم هغه ډول کوم، او دو همه طریقه داده چي متضمن سی معنی لره ده مزه داستفهمام پر دغه تقدیر باندي بیا دوه احتماله رائي، او احتمال دادي چي دغه استفهمامي معنی په حقيقي ډول ورڅخه مراده وي لکه په دي قول

کښي چي ، کيف انت، يعني خنگه يې ته ، دوهم، احتمال دادئ چي مرادله دغه استفهام خخه انکار اوتعجب وي لکه په دي قول کښي ، کيف تکذب وانت عالم يعني خرنګه دروغ واپه ته حال دا چي ته عالم هم يې.

(کان) پوسه چي دغه لفظ په دري ډوله مستعمل سويدي اول فعل ناقص چي پر دغه تقدير يې په پښتوکښي معني په، سره کيږي دوهم فعل تام په معني دوجداو ثبت دريم فعل ناقص په معني دصار يعني گرځيدلئ دئ، بناپراول استعمال چي هغه د کان دلطف حقيقی استعمال دئ دغه لفظ دلالت کوي پرثبوت باندي دخري خپلي واسم خپل ته په ماضي زمانه کښي بي له اشاري ودي ته چي دغه خبر په حالي زمانه کښي هم ثبوت لري اوکه يې نلري دلته په همدغه حقيقی استعمال باندي بنادي.

(ابدء)

پوسه چي په بخاري شريف کښي اختلاف دنسخو بیخي ډير راخي چي لفظ دباب اول لفظ دبدء يې اولني دوه مثالونه دي ځکه چي په ځينو نسخوکښي دبخاري شريف لفظ دباب نسته له بسم الله خخه وروسته اول لفظ دکيف کان راغلئ دئ، اوپه اکترونسخوکښي بيا لفظ دباب موجوددي، اودارنګه په ځينو نسخوکښي دبخاري شريف لفظ دبدء راغلئ دئ کوم چي په معني دشروع دئ لکه دلته اوپه ځينونسخو کښي دابتداه لفظ راغلئ دئ چي هغه هم په معني دشروع دئ اوپه ځينونسخوکښي ڈبڊو لفظ راغلئ دئ کوم چي په معني دظهوردي يعني بشکاره کيدل.

(الوحى)

پوسه چي دوحي لفظ په اصل اوپه لغت کښي ډيري معني وي لري چي تفصيل يې په دي شرحه دئ.

۱— الاعلام في خفاء، يعني پوه کول ديوچا په خفيه اوپه پته کښي

۲— الاشارة السريعة ، يعني اشاره تيزه يعني ويوشي ته په تيزي اوپه سرعت سره اشاره کول.

۳— كتابة، يعني ليکنه کول

۴— رسالت، يعني پيغام. ۵— الهاام . ۶— کلام خفي.

اوپه شريعه کښي علم او دوحي شرعی معني په مختلفه تعبيرو سره بيان کړیده. ۱— الاعلام بالشرائع، يعني پوه کول دالله جل جلاله نبي او رسول خپل لره په شرعی احکامو ۲— کلام الله المنزل علي نبي من انبیائه، يعني وحي کلام د الله جل جلاله دئ چي نازل کرسوئ وي پريوه نبي باندي له انبیا وودده . ۳— اعلام الله نبیا من انبیائه بشئ اما بكتاب او بر رسالة ملك او منام او الهاام ، يعني پوه کول دالله جل جلاله نبي خپله لره په يوشي يا په واسطه دكتاب او یا په واسطه دور لېړلو د فرشتي او یا په واسطه دخوب او یا په واسطه دالهاام .

دوحی تقسیم.

پوسه چي کومه وحي چي دالله جل جلاله له طرفه وي هنجه پردوه قسمه ده اول قسم وحي دنبوت ده چي وحي شرعی هم ورته ويله کيبری ، دوهم قسم وحي دغیردنبوت دئ کوم چي وحي لغوي هم ورته ويله کيبری بيا دغه دوهم قسم پردری قسمه دئ، اول وحي فطري دئ دوهم وحي ايجادي دئ، او دريم قسم وحي عرفاني دئ ، وحي فطري وحيوانانوته هم له الهي لوري خخه ثابته ده لکه الله جل جلاله چي فرمایلي دي (واوحينا الي النحل .. الاية) يعني او وحي کريده موړ ومحمچيود عسلوته ، او وحي ايجادي بيا ترذوي العقولپوری خاص ده عام له دي که مومنان وي او که کافران وي، وحي ايجادي ودي ته ويله کيبری چي يوڅوک مثلاً ديوشي په جوړولوکښي یا په بل عبارت ديوکارپه کولو کښي فکراوسوچ ته دوام ورکړي چي دغه شي به په خه طريقه سره جوړکرم يا ودغه کارته به خنګه نقشه برابره کرم نو اخيرالله پاک دده په ذهن کښي دهنه شي دجوړولو يا دهنه کار دکولو نقشه ورواقوي

دمثال په ډول اول وار چي په دنياکښي دموټراوتاري اختراع اوایجاد کوم چا کريدي نوهنه ددغودوشيانو دایجادولو په باره کښي تدبر اوتأمل کاوه چي په نتيجه کښي ددي اخرالله جل جلاله دموټرا اوڈتاري دجوړولو نقشه په ذهن کښي ورواقوله ددغه قسم وحي اثبات خينوعلمماوپه دي قول دخداي پاک سره کريدي (کلا نمدهؤلاء وھؤلاء من عطاء ربک وما كان عطاء ربک محظaura .. او وحي عرفاني وهنه الهام ته ويل کيبری کوم چي دالله جل جلاله ل طرفه واولياء کرامو ته کيبری دغه قسم وحي په امثالوسره ددغه قول دخداي پاک ثابته ده چي (واوحيناالي ام موسى ... الاية).)

دوحی شرعی قسمونه.

پوسه چي په بيان کښي داقسامو دوحی شرعی علمماوو مختلف تعبيرونه کريدي چي تفصيل یې په دي شرحه دئ. امام حليمي ذکر کريدي چي دشروعی وحي خلوېښت قسمونه دي کوم چي خلوېښتم قسم یې خوب ليدل دنيي دي دده ددغه قول مأخذ هنجه مبارک حدیث دئ چي امام بخاري یې له حضرت ابوهریره رضي الله تعالى عنه خخه دبخاري په كتاب التعبير کښي چي رسول الله صلي الله عليه وسلم (رویالمومن جز من ستة واربعين جزاً من النبوة)

يعني خوب ليدل د مومن یو جزده له شپړ خلوېښت اجزاوو خخه دنبوت.

دوهم : امام سهيلی په الروض الانف کښي ټول قسمونه دوحی اوه بللي دي او داداکثرو شارحينو نظردي چي بيان ددغو اوو قسموپه دي ډول دئ ، اول خوب ليدل دنيي ، پردي مسئله باندي اتفاق دئ چي خوب ليدل دنيي شرعی وحي ده حضرت ابراهيم عليه السلام دخوب دليدلو په وجه د خپل ځوي پر ذبحه کولوباندي اقدام وکر همداسېب

دئ چي علماوو فرمایلي دي چي دنبي په حيات کبني که نبي ويده واي نو داروانه ووچي يوخوک دئ له خوب خخه راوينس کري ٿڪه چي دده دخوب په وخت کبني ددي احتمال ووچي په خوب کبني به وده ته وحي کرپه کيربي.

دوهم قسم وحي القاء في القلب ده يعني که به چيري دنبي پرزره باندي کوم شي واردو نوهنه به شرعی وحي وه اوکه چيري دنبي علي السلام دامتی پرزره باندي کوم چيولي وي

يوشي وارد سی نووهنه ته کشف ويل کيري ددغه قسم وحي اودکشف فرق دادئ چي کشف دولی پرزره باندی وارديوري اودصواب اودخطاء

ددوازو احتمال لري او وحي دنبي پرزره باندي وارديوري او احتمال دخطانلري.

دريم قسم وحي من وراءالحجاب ده لکه الله پاک چي له حضرت موسى عليه السلام سره دطور په غره کبني من وراءالحجاب خبری وکرپی ، اويا لکه چي دمعراج په شپه یې له رسول عليه السلام سره خبری وکرپی اویالکه چي په خوب کبني الله پاک له نبي عليه السلام سره خبری کرپیدی لکه چي دترمذی شریف په یوه حدیث کبني راغلی دی .

(اني قمت من الليل فتوضأت وصليت ماقدري فنعشت في صلاتي حتى استقلت فأذاانا بربي تبارك وتعالي في احسن صورة فقال: يامحمد، قلت لبيك رب ، قال فيم يختص الملاأعلي؟..

خلوم قسم دوهي داده چي ملك اوفرشته په خپل اصلی شکل کبني ونبي ته راسي او الهي کلام ورته ووايپ. پنجم قسم دادئ چي ملك به دانسان په شکل کبني ونبي ته راغلئ اووالهي کلام یې ورته ووايپ.

شپرم قسم هجه وحي وه چي دصلصلة الجرس په مثل به ونبي عليه السلام ته وسوه کومه چي تفصيل یې په وروسته کبني انشاءالله راسي.

اوم وحي په واسطه داسرافيل عليه السلام ده.

دريم قول دادئ چي وحي پرخلورقمه ده اول قسم وحي من وراء الحجاب ده.

اودوهم قسم وحي د تلقی بالقلب ده .دريم قسم وحي دخوب ده .خلورم قسم وحي په واسطه دفرشتي ده دهري فرشتي په واسطه چي وي اوعام له دي خخه که دغه فرشته په خپل اصلی شکل کبني ونبي ته راغلی وي اوکه دانسان په شکل کبني.

خلورم : علامه آلوسي فرمایلي دي چي وحي پردری قسمه ده ، اول قسم وحي داده چي الله پاک له نبي سره یې له کومي واسطي خخه خبری وکرپی، اودوهم قسم یې دادئ چي الله پاک له نبي سره دملکي اوڊفرشتي په واسطه سره

خبری وکری ، دریم قسم ې دادئ چي دتلقی بالقلب له لاري وحي ورته وکره سی اوتلقي بالقلب عام دئ که په خوب کبني وي که په بیداري کبني.

پنؤم دحنفي فقهی علماءوформائي دي چي وحي پردوه قسمه ده اول ظاهري اودهم باطني ، باطني وحي ودي ته ويله کېږي چي نبي عليه السلام په يو حکم کبني مثلاً اجتهاد کړيوی بياد الله جل جلاله له طرفه وده ته پرهغه اجتهاد باندي قرار ورکړسویوي ، اووحي ظاهري پردری قسمه ده ، اول قسم ې دادئ چي ونبي ته فرشتي بالمشاهده بيان کړيوی ، اودهم قسم ې دادئ چي له شفاهي بيان خخه پرته ديو قسم واضح اشاري له لاري خخه ې ونبي ته خبره رسولی وي چي په ټیني احاديثو کبني له دي قسم خخه په نفت في الروع تعبررسويدئ ، دریم قسم وحي دالهام ده وحي دالهام ودي ته ويله کېږي چي دنبي په زړه کبني به دفرشتني له اشاري اوله شفاهي بيان خخه پرته له الهي لوري خخه کومه خبره ولويدله.

فایده:

پوسه چي الهام دنبي په اتفاق شرعی حجت دئ ليکن په الهام کبني دولي اختلاف دئ په دي دول چي دبعضی صوفیه وو په نزد الهام دولي په شرعی احکامو کبني حجت گرځیدلای سی هم دصاحب دالهام په حق کبني اوهم دنورو په حق کبني ، اوامام رازی اوابن صباح اوامام سهروردی فرمایلی دي چي الهام دولي دده دخپل خان په باره کبني حجت دئ مګر دبل چا دپاره دده الهام دليل او حجت نسي گرځیدلای البتہ تنها پرده باندي عمل کول په مقتضي دالهام خپل واجب دئ ، صاحب دمیزان دغه قول دجمهوروعلماءو قول بلئ دئ ، اوحنو علماءو فرمایلی دي چي الهام دولي نه دده دپاره حجت دئ او نه دبل چا دپاره ځکه چي له نبي خخه پرته دبل چا په حق کبني داسی قطعي دليل نسته چي کوم شي چي دده په زړه کبني ولویري نودا دالله جل جلاله له طرف خخه دئ او دنفس او دشیطان په هغه کبني کومه برخه نسته.

التقرير والتحبير شرح التحرير لابن الحاج الحلبي ج ۳ ص ۲۹۵ او ۲۹۶ .

(الی رسول)

پوسه چي درسول لفظ دفعول وزن دئ کوم چي په معنی دمفول دئ په لغت کبني ولېړل کړه سوي ته ويل کېږي يعني وهغه چاته ويل کېږي چي دیوچاله طرفه دقادصې توګه ولېړل کړسي ، او په شريعت کبني وهغه نارينه انسان ته ويل کېږي چي دالله جل جلاله له طرفه وخلګوته لپاره درسولو دشوعی احکامو مقرر سویوی اونوی شريعت او نوئ کتاب هم ورکړ سویوی ، او نبی په لغت کبني په دیرو معنا وو راغلئ دئ.

اول طریق ، لار ، دوهم مخبر ، خبر ورکونکئ ، دریم مرفوع ، لورکرسوئ ، خلورم مرتفع ، لور .

اوپه شريعت کبني نبي و هنجه نارينه انسان ته ويل کيپري چي الله پاک لپاره دشريعي احکامو خلگوته مقررکريوي عام له دي خخه چي صاحب دنوی شريعت اودنوي كتاب يې هم گرخولئ وي اوکه يې نه وي گرخولي بلکي دمختكبني نبي دشريعت تبلیغ کوي نظرو دغه بيان ته دنبي اودرسول رسول خاص دئ اونبي ترعام دئ او دا مشهور قول هم دئ اوخني علماء دنبي اودرسول په منځ کبني تباین ثابته وي اوخني ددوی دواړو په منځ کبني دعوم اخصوص من وجه نسبت ثابتوي اوخني رسول ترنبي عام بولي .

(صلی الله علیہ وسلم)

پوسه چي د(صلی) او د(سلم) لفظونه د فعل ماضي معلوم صيغي دي دتفعيل له باب خخه دي چي اصلی معنی د(صلی الله علیہ) داده چي، رحمت کړيدئ الله پاک پرده باندي، او د سلم اصلی معنی په دي ډول ده، او سالم کړيدئ الله جل جلاله دي يعني نبي عليه السلام، او دلته ددواړو خخه د دعا معنی مراد ده په دي ډول چي (صلی الله علیہ) په معنی ليصل الله علیہ، يعني رحمت دي وکړي الله پاک پرده باندي او (سلم) په معنی دليسلم ده يعني سالم دي و گرخوي الله پاک رسول عليه السلام مراددادي چي امت دده او دين دده دي الله پاک سالم کړي او یا پي داسي معناده چي سلامتیادي نازله کړي الله پاک پرده باندي يعني پردين او امت دده باندي.

پوسه چي ځینوعلمماوو (صلی الله) دامر حاضر په معنی کړيدئ يعني اللهم صلي عليه ، او دارنګه يې وسلم دتفعيل دباب دامر حاضر په معنی گرخولئ دئ خوئما په فکر دا خبره مناسبه نه ده ځکه چي دغه دواړه فعلونه دواحدمند کر غائب صيغي دي نوباید په معنی دامر غائب و گرخولي کړي سی نه دامر حاضر مخاطب..

پرنبي عليه السلام باندي د دردوي لو شريعي حكم.

پوسه چي علامه کرخي رحمه الله تعالى فرمایلي دي چي په ټول عمر کبني یوڅل درود ويل پرنبي عليه السلام باندي فرض دئ او وروسته بيا مستحب دئ او علامه طحاوی فرمایلي دي چي هروخت چي دنبي عليه السلام مبارک نوم ذكر کړسي نور درود ويل پرده مبارک باندي فرض دئ ، امام کرخي فرمایي چي په دغه مبارک ايت کبني چي، صلوا عليه وسلموا تسليما ، امر په درود ويلو سره راغلئ دئ او امر خو تقاضي د تکرار نکوي بلکي محتمل د تکرار دئ او امام طحاوی فرمایلي دي چي د درود شريف دوي لو حکم پريوه سبب باندي بنادئ چي هنجه دنبي عليه السلام دنوم ذكر کيدل دي او دادعلم اصول قاعده ده چي دسبب په تکرار سره مسبب هم مکرر گرخئي

(وقول الله)

پوسه چي دقوق لفظ مرفوع او مجرور دواړه ويل کيدلائي سی د مرفع عوالی په صورت کبني به دقوق لفظ مبتداء سی او مذکوره ايت د انا او حينا بي خبر سی او يا به دمحذوف فعل فاعل سی او د عبارت تقدیر به دي ډول سی وي دل عليه قول الله يعني او دلالت کوي پر ثبوت دوحي باندي و رسول عليه السلام ته دغه قول د خداي پاک او يامبتداء

دئ خبری محدوده ده اي و فيه قول الله، يعني اوثابت دئ په اثبات کبني دوحي ورسول عليه السلام ته داقول دخداي پاک، دغه تول صورتونه پردي تقدير باندي دي چي دباب لفظ منون يا موقف ووبل کپسي اودمجور والي په صورت کبني به دغه قول دباب لفظ پرمضاف اليه جمله باندي معطوف سی اوتقدير به په دي دوول سی، وباب ذكرقول الله عزوجل، يعني اودارنگه دغه باب دذكرکولوددي قول د خداي پاک دئ چي، اناواحينا الخ، حني علماء دذكرللفظ پرخاي دمعني للفظ تقدير کوي خوزما په فكردغه تقدير مناسب نه دئ ئكه چي په دغه باب کبني دمذکوره ايت دمعني بيان نه دئ سوي.

همدارنگه پوسه چي د، وقول الله ، لفظ دكيف ترللفظ هم نه سی لاندي کيدلای ئكه چي قول دالله جل جلاله کيفيت ناري ئكه چي کيفيت له اعراضو خخه دئ او دالله جل جلاله ذات اوصفات محل داعراضو نه دي ئكه چي اعراض تول حادث دي اوذات اوصفات د الله جل جلاله قديم دي.

دمذکوره ايت له راوړلواخخه دامام بخاري مقصد.

پوسه چي په دغهباب کبني ددغه ايت له راوړلواخخه دامام بخاري مقصدمتعدداموردي، اول امر دادئ چي په قصد دتبرک بي راوريدي، دوهم امردادئ چي په راوړلوسره ددغه ايت ددي خبri بشه وضاحت راسي چي ونبي عليه السلام ته وحي دنبوت او درسالت وحي وه ، او دريم امردادئ چي امام بخاري رحمه الله تعالى په دغه ايت سره اثبات دوحي ورسول عليه السلام ته کريدي.

په ذكرسوی ايت کبني حضرت نوح عليه السلام بالخصوص ذكر په خه وجه سویدئ او دادم عليه السلام ذكريې سره له دي چي هغه تريلو مقدم او اول نبي وونه دئ فرمایلئ ؟

ددغه سوال په مختلفو جوابو سره جواب سویدئ.

اول دا چي حضرت نوح عليه السلام اول دمرسلوانبيا وودئ کوم چي اصحاب د جدي وجدي شريعت وہ ئكه حضرت ادم او حضرت شیث او حضرت ادریس علي نبینا وعليهم السلام که خه هم نبیان وہ مگرسولان نه وو، خودغه جواب په دی وجه کمزوری بلل سویدئ چي دا خبره غیرمسلمه ده چي ادم عليه السلام صاحب دشريعت نه وو او دوهم جواب دذکر سوی سوال په دی وجه سویدئ چي حضرت نوح عايه السلام اول له هغونبیانو خخه دئ کوم چي قومونه يې دایمان د نه راوړلوا په وجه دالله پاک په عذاب سره هلاک سویدي ، نوپه دي کبني درسول عليه السلام دوخت وکفاروته اشاره سویده چي که تاسي حضرت محمدصلی الله عليه وسلم نبوت ونه منئ نوتاسي به هم دالله جل جلاله په عذاب سره هلاک سی او قabil که خه هم دحضرت شیث عليه السلام په زمانه کبني شیث عليه السلام دادم عليه السلام دوصیت مطابق په قتل ورساوه خوهغه یوسپی وو او سره له دي چي په اسماني عذاب سره هم نه دئ هلاک سوئ بلکي حضرت شیث عليه السلام دي قتل کړ، دارنگه نور جوابونه هم سته چي ذکرکول يې مفضي دتطویل ګرئي.

شرح فضل الباری (۷) برخه، د بخاری شریف د اول حدیث لفظی ترجمه او د هغه په اړه مهم تحقیقات

محترموروونوپه دغه (۷) برخه کښی و تاسی ته د بخاری شریف داول حدیث کوم چي (انماالاعمال بالنيات) حدیث دی، معنی اوللفظی ترجمه په داسی دول درته کوم چي عالم اوږي علمه هريبو کامله فایده و رخخه اخستلای سی اودارنګه په دي برخه کښی دمذکورحدیث په اړه ځینې مهم او ضروری تحقیقات درته کوم او د دغه مبارک حدیث دالفاظو تحلیل او تشریح او دارنګه له دغه حدیث خخه مستنبطي سوی مسئلې او ځینې سوالونه او د هغوي جوابونه به په اتمه برخه کښی انشاء الله درته راسي،

الحدیث الاول

لفظی ترجمه:

(عن علقمه) له علقمه خخه (ابن وقار الصالحي) چي ځوی دو قاص لیشي دی روایت دی (يقول) چي ويل به ده (سمعت) چي او ريدلي دی ما (عمر) له عمر خخه (ابن خطاب) چي ځوی خطاب دی (رضي) راضي دی سی (الله) خدای پاک (عنه) له ده خخه يعني له عمر خخه (على المنبر) پرممبر باندي يعني پرممبر باندي دمسجد نبوي (قال) چي وویل ده يعني عمر : (سمعت) واوري دل ما يا او ريدلي دی ما (رسول) الله رسول خخه (الله) خدای پاک (صلي) رحمت دی وکړي (الله) خدی پاک (عليه) پرده باندي (واوسلام) سالم دی کړي الله پاک ده يعني دين او امت دده له هرقسم افاتو خخه (يقول) چي ويل ده يعني په داسی حال کښي چي ويل رسول عليه السلام: (إنما) خاص دا خبر ده يا (إنما) بيشکه، په تحقیق سره (الأعمال) عملونه يعني ثواب دنيکو عملو (بالنيات) په نیټو پوري يعني ثواب دنيکو عملو دنيستي او د هستي يا په بل تعییر د وجود داو دعد م په اعتبار په نیټو پوري مربوط او تپلي دی په دي دول چي که نیت سم او صحیح ؤنوبیادنیک عمل ثواب سته او که نیت خراب ؤنوبیادنیک عمل ثواب نسته ، (وانما) او خاص دا خبر ده (لكل أمري) هرسپری لره يعني سته هرسپری لره (ما) هغه شي، هغه حاصل يعني له عمل خخه دده (نوى) چي نیت کړيو ده يعني ده ځي په عمل خپل کښي، (فمن) نو هرڅوک که (كانت) ټو (هجرته) هجرت دده يعني له دار خخه دکفرو دارته دا سلام ياله مکي مکرمي خخه ومدينې منوري ته (الي دنيا) و دنياته يعني دپاره ددنيا (يُصيّبُها) چي حاصله کړي هغه دنيا يعني ددي پاره هجرت وکړي چي دنيا حاصله کړي (أو) يا (الي امرأة) ويوي سخئي ته يعني يا وو هجرت دده دپاره ديوسي سخئي (يُنْكِحُها) چي په نکاح کړي هغه سخئه (فهـجـرـتـه) نو هجرت دده (الي ما) وهغه ته يعني ثابت دی، وهغه ته (ها جـرـ) چي هجرت کړيدی ده (اليـهـ) وهغه ته يعني لکه خرنګه چي ده په خپل نیت کښي په هجرت کولو کښي ددنیا حاصلوں ياله ويوي سخئي سره نکاح کول خپل اصلی هدف گرخولی دی نو دارنګه دخای او درسول په نزدهم دغه هجرت دده ددنیا ياد سخئي دپاره بلل کېږي او په اخترت کښي به بې نتېجې او غیر مقبول وي)

علمی خیزنى:

د (رضى الله عنه) بیان

، پوسه چى دلته درى قسمه لفظونه دى اول (صلة اسلام) دوهم (رضى الله عنه) دريم (رحمة الله عليه) علماؤ، په دى باره كىنى اختلاف دى چى دغه درى سره لفظونه دهرچاله نامه سره ويل كيدلاي سى يعنى كه نبى او رسول وى او كه تابعى وغيره وى او كه په دى كىنى تفصيل او تقسيم دى، دامام احمد بن حنبل رحمة الله مسلك دادى چى دغه درى سره لفظونه دهرچاله نامه سره ويل كيدلاي سى اودامام اعظم اودامام مالك اودامام شافعى رحمة الله مسلك دادى چى دلغوى معناگانو په اعتباركه خه هم ددغودرسرو لفظوويل دهرچا په باره كىنى صحيح كيدلاي سى مگر په عرف كىنى دشروعى صلة اسلام ترسول الله صلى الله عليه وسلم پوري خاص دى اورضى الله عنه ويل ترصحابه ئ پوري خاص دى اورحمة الله عليه له ماسوى دصحابه ئ سره لكه تابعين وغيره ويل كىپى،، انظر تقرير بخارى،،

له ترجمة الباب سره ددغه حدیث مناسبت

پوسه چى ددغه حدیث دمناسبت په اړه له ترجمة الباب سره علماؤ متعدد قولونه ذکر کړیدی چى بیان پې په دى شرحه دى اول قول دادى چیدغه مبارک حدیث داسلام پیغمبر په مدینه کىنى دوحى دظهوراونصرت په ابتداكىنى فرمایلی دى نوله ترجمة الباب سره یي مناسبت دادى چى باب خود بدءالوحى دى اوحدیث بدء ظهورالوحى په موقع کىنى ويل سوي دى دوهم قول دادى چى دغه حدیث پرهجرت باندي مشتمل دى کوم چى مقدمه دوحى ټوځکه چى دوحى ترشوع دمحه به داسلام پیغمبر وغارحراته داعتكاف دپاره هجرت کاوه دريم قول دادى چى دغه حدیث امام بخاری په قصد خطبی ويلی دى اوپه دى مقصد پې نه دى ويلی چى دترجمة الباب اثبات په وکړي دغه درى سره قولونه صاحب دعینى ذکر کړیدی خوْحَمَّاپه فکريوهم په زړه پوري قول نه دى خلرم قول دادى چى دغه مبارک حدیث امام بخاری ددى دپاره راوري دى چى عالمانوا وطالبانوته په تعليم اوتعلم کىنى دحسن نيت تعليم ورکړي اوپنځم قول دادى چى شرعى عملونه لكه روژه لموخ وغیره دوه طرفه لري يوطرف پې دادى چى الله جل جلاله په دغو کاروسره بندگان مکلف کړیدی او دوهم طرف پې دادى چى دغه کارونه بندگان کوي اوورڅخه صادرېږي نو داول طرف مبدأ پې وحى ده او دوهم طرف مبدأ پې حسن نيت دى شپږم قول دادى چى ددغه حدیث دترجمة الباب ددوهم جزء سره کوم جى مذکوره ايت دى مناسبت موجوددي هغه دادى چى په دغه حدیث سره امام بخاري دیوداسي قسم وحى مثال پيش کړیدی کوم چى هغه دتولوانبياپه منځ کىنى مشترک و ټکه چى تول انبیا په اخلاص اوپه حسن نيت سره مامور وه دغه راز نور قولونه هم سنه خوْحَمَّاچِير په فکر کىنى یوهم په کامل ډول په زړه پوري نه راځي دغه راز اکثر ځایونه په بخاري شريف کىنى دحدیث او دترجمة الباب دمناسبت پیدا کول دنس خور وی البته ځما به ناچيز فکر کىنى دا خبره را ګرځي چى دامام

بخاری رحمه الله ددغه حدیث له راولو خخه مقصد دادی چی دغه وحیی چی زه اویس دهنجی اودهنجی دیده کیفیت درته بیانه وم دایوداسی امر دی چی په هغه سره چی هرڅه ثابت سویدی نو په هغوي سره عمل کول هلته دخدای اودرسول پ نزد داعتبارورپدی چی په حسن نیت سره وی اوطرز دراوړلوددغه حدیث دلته طرزدجملی معتبرضی دی، ددغه مبارک، حدیث دشان ورودبیان ، پوسه چی دقران کریم کوم ایت یاسورت چی دکوم خاص سبب په وجه نازل کړسوی وی نووهنه سبب ته په عرف کښی شان نزول ویل کېږي اورسول الله صلی الله علیه وسلم چی کوم حدیث دیوه خاص سبب په وجه فرمایلی وی نو وهنگه سبب ته شان وروداحدیث یا مورداحدیث یاسبب دورودالحدیث ویل کېږي اولکه خرنګه چی دقران کریم د ایاتاودسورتو د پاره شان نزول ضرورندی بلکه ډیرایاتونه له الهی لوری خخه په داسی حال کښی نازل سوی دی چی کوم خاص سبب دنزول نلري اواداسی نده لکه چی دھینو علماؤچی فکر اوګمان دی چی دقران کریم هرایت اوسورت شان نزول لری حتی یوه عالم ویوه ویب سائېت ته کوم چی زموږ تفسیر فضل الرحیم پکښی خپرېږي لیکلی و چی کشکی دایاتوشان نزول هم پکښی بیانیدلای دغه خبره ده دهمدغه فکر په سبب کړیوه ورنه مور په تفسیرکښی دشان نزول مکمل رعایت په نظرکښی نیولی دی بهر حال دنبی عليه السلام حدیثونه هم په همدغه ډول دی چی ځنۍ یی خاص سبب دورودلری اوځنۍ یی نلري اودهنجه مبارک حدیث دهغواحدیثوله جملی خخه دی کوم چی سبب دورودیسته چی بیان یی دادی چی عینی ذکرکړیدی چی له ابن مسعود رضی الله عنہ خخه روایت دی چی ده فرمایلی دی چی په موږکښی یوه نفرله یوی بنجی خخه کومه چی دام قیس په نامه سره یادیدله دنکاح مطالبه وکړه نوهنگی له ده سره په نکاح کولو کښی داقید ولګا و چی دای یه و مدینی ته هجرت کوي نوبیا ده هجرت وکړاوم قیس هم له ده سره دشرط دموجوځدیت په وجه نکاح وکړه نوبیابه موږ ددغه سپری ته مها جرام قیس وایه یعنی نوپه دی سبب رسول عليه السلام دغه حدیث و فرمایه ددغه سپری اصلی نوم هیچا ندی ذکر کړی البته دام قیس په باب داخبره شارحینو ذکرکړیده چی عیله نومیدله. دا خودبخاری شریف دشارحینوویناوه مګرزاډا په فکرکښی داخبره راګرځی چی کله چی رسول عليه السلام اوځنۍ اصحاب و مدینی ته په هجرت ورغله نومدینی انصاروله دوی سره داسی همکاري پیل کړه چی په خپلوجایدادوکښی ئی دوی له خپلوجانوسره ګډکړل اوچی چابه دوی بنجی درلودلی نویوه بی دمکی ویوه مهاجرته ورطلاقه کړه نوپه دغه وخت کښی دا خطره پیدا سوھ چی مبادا داسی پیښه نسی چی ډیرخلګ په دی نیت و مدینی ته هجرتونه راپیل کړی چی دنیا اویاښه حاصله کړی نوپه دی وجه دیوه داسی نبوی فرمان وصادره ولوته ضرورت ئچی په هغه سره ددادسی کارو مخنيوی ئسی،

،دتعارض دفع کول،

پوسه چی ددغه مبارک حدیث اوديوه بل مبارک حدیث ترمنځ یو قسم تعارض موجود دی چی بیان یی په دی ډول دی چی نساې وغیره یوداسی روایت ذکرکړیدی چی حضرت ابوطلحه رضی الله عنہ له حضرت ام سلیم خخه ددی غونښته وکړه چی له ده سره نکاح وکړی نوام سلیم په جواب کښی ورته وویل چی قسم په خدای دی ای

ابوطلحه چی ته داسی خوک نه یې چی غوبتننے دی قبوله نکره سی مگر ته کافری اوزه مسلمانه يم نوداوماته حلال اوچائز ندی چی له تاسره نکاح وکرم اوکچیری ته اسلام قبول کړی نوزه به له تاسره نکاح وکرم اومهر اوورول خما به ستادغه اسلام قبلول وي اوبل هیڅ شي نه درڅخه غواړم وروسته ابوطلحه مسلمان سواقام سليم له ده سره نکاح وکړه نودلته خوابوطلحه له ام سليم سره دنکاح کولوپه وجه اسلام قبول کړاوډغه مسلمانیدل دده دام سليم ورول سو، سره له دی چی دغه اسلام قبلول دده دخدای اودرسول په نزدهم معتبرکړسواحال دادی چی دانمالااعمال دحدیث په مقتضی باید دده اسلام نه واي صحیح سوی ځکه چی هجرت کول خوپه درجه کښی تراسلام راولپودېرکښته دی نوچې هجرت دفاسدنیت په وجه باطل ګرځی نو اسلام قبلول په فاسدنیت سره خوبیخی باید صحت ونلري علامه بدراالدين عینی ددي سوال متعددجوابونه کړیدی اول په دی ډول چی دابوطلحه په حدیث کښی داخبره نسته چی ده له ام سليم سره دنکاح په وجه اسلام قبول کړچې دهجرت له حدیث سره معارض سی بلکه صرف دغه خبرپکښی راغلی ده چی ام سليم ترهنځه پوري دده له نکاح خڅه منعه وکړه چی ودته الله پاک هدایت کاوه او واسلام راولپوټه یې بې له کوم دنیوی مطلب خڅه رغبت پیداسواسلام یې قبول کړنووروسته ام سليم له ده سره نکاح وکړه او دوهم په دی ډول چی ابوطلحه دنورواصحابوپه شان په خپل شوق اورغبت سره اسلام قبول کړ البتہ په تبعی ډول یې دغه خبره هم په خیال کښی وه چی مسلمان سم نوبیابه له ام سليم سره نکاح کوم او دریم په دی ډول چی دغه حدیث دابوطلحه صحت نلري ځکه چی دمسلمانو بشخونکاح حرام والی له کافرانوسره دحدیبی په دصلحی له واقعی خڅه وروسته اودمکی شریفی ترفتحی دمځه نازل سویدی اودام سليم او دابوطلحه دنکاح واقعه خودیره پخواپه مکه کښی رامنځ ته سویوه اوپه هغه وخت کښی دمسلمانی بشخی نکاح کول له کافرسړی سره رواوه نوبیاخنګه ام سليم ودته ویل چی ځما نکاح له تاسره نده جائزه ځکه چی ته کافری اوزه مسلمانه يم

له دي ځایه پرته په بخاري شريف کښی خوځایه ددغه حدیث روایت سویدی؟

پوسه چی دغه مبارک حدیث په بخاري شريف کښی شپږځایه نور ذکرسویدی سره له اختلافه دشیوخو اول په کتاب الايمان کښی دوهم په کتاب العق کښی دریم په باب دهجرت دنبی عليه السلام کښی خلورم په باب دنکاح کښی پنځم په کتاب الايمان والنذور کښی شپږم په باب دترک دحیلوکښی،

له بخاري خڅه ماسوی په نورو کوموكتابوکښی ددغه مبارک حدیث روایت سویدی؟

جواب، په دغوكتابو کښي ئي ذکر راغلي دي، اول په مسلم شريف کښي په اخيردكتاب الجهادکښي اودارنګه ابودادبيهقي دارقطني او داسي په نوروټلومعتبروكتابو ده جهادکښي دغه مبارک حدیث مذکوردي البتہ امام مالک صاحب یې په موطا کښي روایت ندی کړي، «بيان داختلاف دالفا ظوددغه حدیث»، پوسه چی دغه مبارک

حدیث په خلور قسمه الفاظوسره روایت کرسویدی په دی شرحه اول انما الاعمال بالنیات دوهم الاعمال بالنیة دریم العمل بالنیة خلرم الاعمال بالنیة،

د دغه مبارک حدیث نوعه خه ده؟ پوسه چي دغه مبارک حدیث دابتداه دسنديه اعتبار فرد غریب دی او د سند د اخیر په اعتبار مشهور دئ او حینو علماء متواتر بلی دی خوداقول صحیح نه دی حکه ددغه حدیث دسنديان په دی دوی دی چي په صحابه و کنبی تنهاعمر رضی الله عنہ له رسول علیه السلام خخه ددغه حدیث روایت کریدی اوله حضرت عمر خخه بیانه اعلقمه ددغه حدیث روایت کریدی اوله علقمه خخه بیانه امام محمد بن ابراهیم ددی حدیث روایت کریدی اوله محمد بن ابراهیم خخه یې بیا تنهای یحی بن سعید انصاری روایت کریدی له یحی خخه بیالله دؤس و خخه زیاتوانسانا نو ددغه حدیث روایت کریدی نو حکه متواتر خوبی خی نسی کیدلای البتہ نسبت واول دسنده غریب او نسبت واخیرته مشهور دی،»

ددغه حدیث دعظمت دشان په باره کنبی علماء خه ویلی دی، پوسه چي ابوبکر بن داسه ویلی دی چي له ابوداود خخه می واوریدل چي دانسان دپاره دده ددين په باره کنبی دغه خلور حدیثونه کافي او شافی دی، اویم حدیث د(الاعمال بالنیات) دوهم حدیث د(الحلال بین والحرام بین) اخرجه البخاری ومسلم في كتاب المساقاة والنمسائی وترمذی کلاهما في كتاب البيوع وابن ماجه في كتاب الفتنة، دریم حدیث د(ومن حسن اسلام المرء تركه مالا يعنيه) اخرجه الترمذی في كتاب الزهد وابن ماجه في كتاب الفتنة، خلرم حدیث د(لا يكون المؤمن مؤمنا حتى يرضي لأخيه ما يرضي لنفسه) داخیری حدیث په بدل کنبی صاحب دفتور حات ربانيه دغه حدیث ذکر کریدی (از هدفی في الدنيا يحبك الله) اخرجه ابن ماجه في كتاب الزهد، داول حدیث معنی خوپه مختصر دول تیره سوه او تحقیق یې انشاء الله راروان دی او د دوهم حدیث خلاصه مطلب دادی چي داسلام پیغمبر فرمایلی دی چي قطعی او مشهور حللال او حرام خووه رچانه بشکاره دی خود حللال او د حرام په منځ کنبی داسی مشتبه او پوشیده شیان سته چي وانسان ته یې په بشکاره دوی بدوالی نه معلوم بری نو هرڅوک چي له دغه راز پوشیده شیانو خخه خان و ساتی نو په تحقیق سره ده برائت او پاکوالی خپل دین او خپلی آبروله حاصل کړا د دریم حدیث مطلب دادی چي داسلام پیغمبر فرمایلی دی چي که یو خوک غواړی چي دده اسلام حسن، نیک او بنائسته و ګرځی نو دی دی له هره ګه کارخانه خان ساتی او پرېږدی دې کوم چي له ده سره مناسب نه وي او ې فایدې او عبث کاروی او د خلورم حدیث مطلب دادی چي تره ګه پوری هیڅ یوسپی کامل مومن نسی جو ګریدلای ترڅو چي په ده کنبی دغه صفت موجود بری چي دخپل مسلمان و رور دپاره هغه شي خوبنوي کوم چي دخپل خان دپاره یې خوبنوي او د پنځم حدیث مطلب دادی چي له دنیا خخه ې رغبته سه نو به الله جل جلاله له تاسره محبت و کړی او تابه دخپل خان دوست و ګرځو، اوقاضی عیاض رحمه الله فرمایلی دی چي د حديث و امامان و د انما الاعمال الخ حدیث داسلام پوره دریم برخه بلی ده حکه چي په دغه حدیث کنبی دنیت ذکر راغلی دی او اسلام جو رله دریو شیانو خخه دی قول او فعل او نیت او امام شافعی فرمایلی دی، ان هذا الحدیث یدخل فيه نصف العلم، يعني په دغه حدیث کنبی نیمی برخه دعلم دین

داخله ده توجیه دقوقل دامام شافعی رحمه الله داده چی عملونه دوه قسمه دی اول هنجه دی چی ترظاھری انداموپوری تعلق لری او دوهم قسم ئی دادی چی ترززه پوری تعلق لری او نیت له دوهم قسم عملو خخه دی امام عبدالرحمن بن مهدی فرمایلی دی چی هرڅوک چی اراده دجوړه ولوډیوه کتاب وکړی نودی باید ابتداد کتاب په دغه حدیث وکړی امام خطابی فرمایلی دی چې زموږ متقدمینو مشائخو به دامستحب ګنهله چی دغه حدیث ده رشی په سرکښی راوړل کېږي، «انظر عینی وکتاب الاذکار واعلام الحديث وفتواته بانيه»، او امام احمد رحمه الله فرمایلی دی چی اصول داسلام دری حديثونه دی اول حدیث د(انماالاعمال بالنیات) دوهم حدیث د(الحلال بین والحرام بین) او دریم دا حدیث (من احدث في امرنا هذا ماليس منه فهو رد) اخرجه البخاری في كتاب الصلح و المسلم في كتاب الاقضية وابوداود في كتاب السنة وابن ماجه في المقدمة ذكرسوی حدیث دالفاظو ترتیحیق دمخته کوم چی په اتمه برخه کښی به انشاء الله درته راسي ويؤخونورومهمو خبروته متوجه سی او له خبرداده چی مقدسی په شروط الائمه الستة کښی صفحه ۷۱هـ، او حازمی په شروط الائمه الخمسة کښی صفحه ۷۳هـ، ذکر کړیدی چی امام حاکم فرمایلی دی چی امام بخاری په بخاری شریف کښی داسی حدیث نه دی راوړی چی هنجه دی غریب وي يعني په یوه مرحله له مرحلوکښی دی دده راویان تردووکم وي مگردا حاکم دغه قول علماؤرد کړیدی

اول په دغه ذکرسوی حدیث سره دوهم په هنجه حدیث سره چی دبخاری د تولواحدیثو په اخرکښی راغلی دی چی الفاظ ئی دادی کلمتان حبیبتان الى الرحمن ثقلیتان فى المیزان خفیفتان على اللسان سبحان الله وبحمدہ سبحان الله العظیم ځکه چی دغه دواړه حدیثونه غریب دی داول حدیث دغراښت بیان مخکی تیرسو او د دوهم حدیث دغراښت بیان دادی چی له رسول عليه السلام خخه تنها ابوهیره رضی الله عنہ ده نه روایت کړیدی او له ابوهیره خخه تنها ابوزرعه او له ابوزارعه خخه بیاعماره بن قعقاع او له عماره خخه بیاننها محمد بن فضیل دغه حدیث روایت کړیدی او له محمد بن فضیل خخه وروسته په بیاراویان دیرسویدی او حازمی په خپل کتاب شروط الائمه کښی دپاره دابطال ددغه قول خان ته باب اینښی دی او حافظ ضیاء مقدسی په دی باره کښی یو کتاب جوړ کړیدی کوم چی غرائب الصحیحین په نوم دی او تردؤسونو (۲۰۰) زیارات غریب او فرد حدیثونه کوم چی په صحیحین کښی راغلی دی په دغه کتاب کښی ذکر کړیدی او و دغه قسم معلوماتونه ددی دپاره ضرورت سته چی دا حدیث دغه تعارض او د ترجیح په وخت کښی په نفعه تمامیو دوهمه خبره داده چی د (انماالاعمال...الخ) د حدیث په اړه یوه تعجبی پیښه داده چی سره له دی چی حضرت عمر دغه مبارک حدیث پرمرباندی په عامه مجمع کښی ویلی دی مګرله علقمه خخه پرته بل هیچا ددغه حدیث روایت له ده خخه نه دی کړی او دارنګه رسول عليه السلام هم دغه مبارک حدیث په عامه مجمع کښی فرمایلی دی ځکه چی په بخاری شریف کښی ددغه حدیث او هایه روایت سویدی چی اخري روایت په باب ترك الحیل کښی کړیدی کوم چی د سرالفاظ په دی ډول دی (یا ایه الناس انماالاعمال بالنیات...الخ) او سره له دی چی له عمر رضی الله عنہ خخه پرته ئی بل هیچا له رسول عليه السلام خخه روایت ندی کړی دریمه خبره داده چی امام بخاری په خپل دغه کتاب کښی ده نه روایت او حدیث ذکر تر تولو احادیث ورومبه کړیدی کوم چی ده په له حمیدی خخه روایت کړیدی دا په دی وجه چی حمیدی په نسب کښی قریشی دی

اور رسول عليه السلام فرمایی دی (قدمواقریشاً ولا تقدموها) یعنی قریش دمخه کوی او تاسی پرقریشوباندی مه دمخه کیبری او دارنگه حمیدی دمکی دی او دوحی ابتداء په مکه شریفه کنبی سویده همداسبب دی چی دوهم یې هغه حدیث را پریدی کوم چی له امام مالک خخه یې روایت سویدی امام مالک دمینی منوری دی او دوحی دوهم مهبط هم مدینه منوره وه ،، ومن الله توفیق

بخاری او شرح فضل الباری، ۱۲، برخه

الحادیث الثاني

محترم و موروث نوپه دغه برخه کنبی دبخاری شریف ددوهم مبارک حديث متن سره له اعرابه اوسره له حرکات او سکنات او سره له لفظی ترجمی په دیره اسانه او نایابه طریقه سره درته و راندی کوم، اول حدیث متن ته گوری او دال الفاظ و حدیث حرکتونه وغیره و پیشنه

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُوسُفَ قَالَ أَخْبَرَنَا مَالِكٌ عَنْ هِشَامٍ بْنِ عُرْوَةَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَائِشَةَ أُمِّ الْمُؤْمِنِينَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا أَنَّ الْحَارِثَ بْنَ هِشَامٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ سَأَلَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ كَيْفَ يَأْتِيْكَ الْوَحْيُ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ (أَحْيَانًا يَأْتِيْنِيْ مِثْلَ صَلْصَلَةِ الْجَرَسِ) وَهُوَ أَشَدُهُ

عَلَيَّ فَيُقْصَمُ عَنِّي وَقَدْ وَعَيْتُ عَنْهُ مَا قَالَ، وَأَحْيَانًا يَتَمَثَّلُ لِي الْمَلَكُ رَجُلًا فِي كَلْمَنِي فَأَعْيُ مَا يَقُولُ ، قَالَتْ عَائِشَةُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا وَلَقَدْ رَأَيْتُهُ يَنْزُلُ عَلَيْهِ الْوَحْيُ فِي الْيَوْمِ الشَّدِيدِ الْبَرِدِ فَيُقْصَمُ عَنْهُ وَأَنَّ جَبِينَهُ لَيَنْقَصِدُ عَرَقًا) ۴۳۰ (

لفظی ترجمه

(حدث) حدیث وکړ، خبر و کړه، (نا) موږته یعنی امام بخاری فرمائی چې و ماته سره له نوروملګرو خما خبر را کړ، عبدالله، عبدالله، ابن، چې خوی، یوسف، دیوسف دی (قال) او ویل ده یعنی عبدالله موږته (خبر) چې خبر را کړ (نا) موږته یعنی وما او زما و ملګرو ته، مالک، مالکینی کوم چې یوله خلور و امامانو خخه دی (عن) له، هشام، هشام خخه (ابن) چې خوی، عروه، دعروه دی (عن) له (ابی) پلار خخه (ه) (دده) (عن) له، عائشة، عائشې خخه (ام) چې مور (المؤمنین) د تو موم منانو ده (رضی) راضی دی سی (الله) خدای پاک (عن) له (ها) دې خخه (ان) چې په تحقیق سره، الحارت، حارت (ابن) چې خوی، هشام، د هشام دی (سال) سوال وکړ، پښته وکړه، ده ینی حارت (رسول) له رسول خخه (الله) د خدای، (صلی) رحمت دی و کړی (الله) خدای پاک (علیه) پرده باندی (و) او (سلم) سالم دی کړی دی یعنی الله پاک یعنی رسول علیه السلام دی سالم کړی له ټولو آفات او هرقسم تکلیفو خخه (ف) نو (قال) او ویل ده یعنی حارت (یار رسول الله) ای رسول د خدایه (کیف) (خرنگه) (یاتی) رائی (ک) (وتاته) (الوحی) (وحی) (ف) (نو) (قال) وویل (رسول) رسول (الله) د خدای (احیاناً) چې کله کله، په بعضی وختوکنی، (مثل) په مثل یا په مثل کنبی (صلصلة) دواز (الجرس) د جرس، یعنی دژنگولې (و) او (هو) دغه یعنی دغه قسم دوحی (ashد) دیر سخت دی یعنی دیر سخت قسم دی (ه) دده یعنی دوحی (علی) پرماباندی (ف) او روسنه (یفص) قطع کېږی دغه یعنی دغه وحی یاسختی دوحی (و) حال داوی (قد) چې په تحقیق سره (وعیت) په یاد کړئ وی ما (عن) له (ه) ده خخه یعنی له وحی را وړونکی خخه یاله وحی خخه (ما) هغه (قال) چې ویلی وی ده یعنی وحی را وړونکی و ماته یعنی په داسی حال کنبی وحی قطع سی چې ماتوله

له وحی راپرونکی خخه چی فرشته ده یاده کرپی وی (و) او (احیاناً) په خینووختوکنی (یتمثل) گرخی (لی) مالره یادپاره حمایعني دپاره داسانی حما (الملک) فرشته (رجل) په مثل دسپری (ف) بیا (یکلم) خبره کوی دی یعنی فرشته په وحی سره (نی) له ماسره (ف) نو (اعی) یاده و م زه (ما) هنجه خه (یقول) چی واپی دایعني ملکه هنجه خه و ماته (قالت) وویل یعنی عروه ویلی دی چی وویل و ماته، عائشة، عائشی رضی الله عنهاچی (و) او (ل) خامخایعني قسم کوم چی خامخا (قد) په تحقیق سره (رأی) ولیدی (أ) (دایعني رسول عليه السلام (ینزل) چی نازلیله (علی) اپر (ه) ده باندی (الوحی) وحیه (فی) په (اليوم) ورخ کنی (الشديد) سخته (البرد) دیخوالی سروالی یعنی په داسی ورخ کنی چی یخوالی ئی ڈیرسخت وو (ف) بیا، وروسته، (یفصم) قطع کیدله دایعني وحیه (عن) الله (ه) ده خخه (و) حالدا وو (آن) چی په تحقیق سره (جَبِينَ) تندی (ه) دده (ل) خامخا (یتفصد) بهیدی (عرقاً) له خولو خخه یاپه حیث دخولی یعنی په سخته خن کنی دوھی دشدت او سختی په وجه دده مبارک له تندی خخه داسی په زور سره خولی رابهیدلی لکه یوانسان چی فصداو رگ ووهی اوپه زور او قوت سره وینه ورخخه راو بھیری، په راتلونکوبر خوکنی به ددغه مبارک حدیث په ارتباط علمی څېرنی او تحقیقات ان شاء الله درته راسی،

ومن الله التوفيق تمت

بخاری او شرح فضل الباری ۱۷ برخه، ۳ حدیث

محترموورو نوبخاری شریف ددغه دریم مبارک حدیث په ارتباط په مختلفو برخوکی دامطلبوونه درته راسی، ددغه مبارک حدیث لفظی ترجمه کومه چی په اول قدم کی مهم مطلب دی دوهم حدیث دالفاژو علمی تحقیقات دریم دمومن دخوبو تحقیق خلرم دانبیا و دخوب حکم پنحوم له حدیث خخه مستنبط مسائل سپریم دخلوت حکم او فائدی، او م دجبریل ددرپی واره نیولوپه غیرکی رسول عليه السلام لره حکمت وغیره په دی برخه ددریم حدیث ټول متن او دحدیث له ابتدا خخه بیا دحدیث تردغه عبارت پوری چی (فجاءه الملک) لفظی ترجمه درته وراندی کېږي

3- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ بُكَيْرٍ قَالَ حَدَّثَنَا الْيَتْمَى عَنْ عَقِيلٍ عَنْ أَبْنِ شَهَابٍ عَنْ عُرْوَةَ بْنِ الزُّبَيرِ عَنْ عَائِشَةَ أُمِّ الْمُؤْمِنِينَ أَنَّهَا قَالَتْ أَوْلَ مَا بُدِئَ بِهِ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ الْوَحْيِ الرُّؤْيَا الصَّالِحَةِ فِي النَّوْمِ فَكَانَ لَا يَرَى رُؤْيَا إِلَّا جَاءَتْ مِثْلَ فَلَقِ الصُّبْحِ ثُمَّ حُبْبَ إِلَيْهِ الْخَلَاءِ وَكَانَ يَخْلُو بِغَارِ حِرَاءَ فَيَتَحَنَّثُ فِيهِ وَهُوَ التَّعْبُدُ الْلَّيَالِيَ ذَوَاتُ الْعَدَدِ قَبْلَ أَنْ يَنْزَعَ إِلَى أَهْلِهِ وَيَتَزَوَّدُ لِذَلِكَ ثُمَّ يَرْجِعُ إِلَى حَدِيجَةَ فَيَتَزَوَّدُ لِمِثْلِهَا حَتَّى جَاءَهُ الْحَقُّ وَهُوَ فِي غَارِ حِرَاءِ فَجَاءَهُ الْمَلَكُ فَقَالَ أَقْرَأْ مَا أَنَا بِقَارِئٍ قَالَ فَأَخْذَنِي فَغَطَّنِي حَتَّى بَلَغَ مِنِي الْجَهَدَ ثُمَّ أَرْسَلَنِي فَقَالَ أَقْرَأْ قُلْتُ مَا أَنَا بِقَارِئٍ فَأَخْذَنِي فَغَطَّنِي الثَّانِيَةَ حَتَّى بَلَغَ مِنِي الْجَهَدَ ثُمَّ أَرْسَلَنِي فَقَالَ أَقْرَأْ فَقُلْتُ مَا أَنَا بِقَارِئٍ فَأَخْذَنِي فَغَطَّنِي الثَّالِثَةَ ثُمَّ أَرْسَلَنِي فَقَالَ أَقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ أَقْرَأْ وَرَبُّكَ الْأَكْرَمُ فَرَجَعَ بِهَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَرْجُفُ فُؤَادُهُ فَدَخَلَ عَلَى حَدِيجَةَ بِنْتِ حُوَيْلٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا فَقَالَ زَمْلُونِي زَمْلُونِي فَزَمَلْوَهُ حَتَّى ذَهَبَ عَنْهُ الرَّوْعُ فَقَالَ لِحَدِيجَةَ وَأَخْبَرَهَا

الْحَبَرَ لَقِدْ حَشِيتُ عَلَى نَفْسِي فَقَالْتُ حَدِيجَةُ كَلَّا وَاللَّهِ مَا يُخْزِيَكَ اللَّهُ أَبَدًا إِنَّكَ لَتَصِلُ الرَّحْمَ وَتَحْمِلُ الْكُلَّ وَتَكْسِبُ الْمَعْدُومَ وَتَقْرِي الصَّيْفَ وَتَعِينُ عَلَى نَوَابِ الْحَقِّ فَانْطَلَقْتُ بِهِ حَدِيجَةُ حَتَّى أَتَتْ بِهِ وَرَقَةَ بْنَ نَوْفَلٍ بْنَ أَسَدِ بْنِ عَبْدِ الْعَزَّى ابْنَ عَمٍّ حَدِيجَةَ وَكَانَ امْرًا قَدْ تَنَصَّرَ فِي الْجَاهِلِيَّةِ وَكَانَ يَكْتُبُ الْكِتَابَ الْعِبْرَانِيَّ فَيَكْتُبُ مِنَ الْإِنْجِيلِ بِالْعِبْرَانِيَّةِ مَا شَاءَ اللَّهُ أَنْ يَكْتُبَ وَكَانَ شَيْخًا كَبِيرًا قَدْ عَمِيَ فَقَالْتُ لَهُ حَدِيجَةُ يَا ابْنَ عَمٍّ اسْمَعْ مِنْ ابْنِ أَخِيكَ فَقَالَ لَهُ وَرَقَةُ يَا ابْنَ أَخِي مَاذَا تَرَى فَأَخْبَرَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَبَرَ مَا رَأَى فَقَالَ لَهُ وَرَقَةُ هَذَا التَّأْمُوسُ الَّذِي نَزَّلَ اللَّهُ عَلَى مُوسَى يَا لَيْتَنِي فِيهَا جَدَعًا لَيْتَنِي أَكُونُ حَيَا إِذْ يُخْرِجُكَ قَوْمُكَ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَوْمُخْرِجِيْ هُمْ قَالَ نَعَمْ لَمْ يَأْتِ رَجُلٌ قَطُّ بِمِثْلِ مَا جِئْتَ بِهِ إِلَّا عُودِيْ وَإِنْ يُدْرِكْنِي يَوْمَكَ أَنْصُرَكَ نَصْرًا مُؤْزَرًا ثُمَّ لَمْ يَنْشَبْ وَرَقَةُ أَنْ ثُوْفِيْ وَقَاتَ الْوَحْيُ

(1/7)

لفظي ترجمه،

3-[حدَثَ] حدَثَ [وَوَايُو[نَا]] موْرَدِه، يعني موْرَدِ پِرْشاگَرْدان ناست ۋە موْرَدِ تِولوْتە حَدِيث وَوَايِه [يَحْيَى] [يَحْيَى] (بْنُ[أَچى زوى دى] [بُكَيْرٌ] [دِبِكِير] [قَالَ] [أَوْوِيلَ] ده يعني يَحْيَى موْرَدِه [حدَثَ] [أَچى] حَدِيث وَوَايُو[نَا]] موْرَدِه، يعني موْرَدِ پِرْشاگَرْدان [اللَّيْثُ] [لِيَثُ] [عَنْ] [الله] [عَقِيلٌ] [عَقِيلٌ] خَخَه، يعني چى ليَث روَايَت كَاوَه دَدْغَه حَدِيث لَه عَقِيل خَخَه [عَنْ] [الله] [أَبْنَ] [زوى خَخَه] [شِهَابٌ] دَشَهَاب، يعني چى عَقِيل بِيا روَايَت كَاوَه دَدْغَه حَدِيث لَه زوى خَخَه دَشَهَاب [عَنْ] [الله] [عُرْوَةً] عَرْوَه خَخَه [بْنِ] [أَچى] زوى دى [الزُّبِيرُ] [دِزِبِير] [عَنْ] [الله] [عَائِشَةَ] [عَائِشَةَ] خَخَه [أَمْ] [أَچى] موْرَدَه [الْمُؤْمِنِينَ] دَتِولُومُومَنَانُو، يعني چى عَرْوَه دِزِبِير خَوْي بِيا روَايَت كَاوَه لَه عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا خَخَه [أَنَّ] [أَدَدِي] چى بِپِشكَه [هَا] [ادِي]، يعني عَائِشَةَ [قَالَتْ] [أَوْوِيلَ] [أَوْلُ] [أَچى] اول [مَا] دَهْغَه [بُدِئَ] [أَچى] شَرْوَع وَكَرْه سَوْه [بِهِ] پِه هَغَه سَرَه [رَسُولُ] [وَرَسُولُ] تَه [اللهِ] [دَخْدَى] [صَلَّى] [أَرْحَمَتْ] دَى نَازَلَ كَى [اللهِ] [خَدَى] پَاك [عَلَيْهِ] [اپَرَدَه] بَانَدِي [وَاوَ] [سَلَّمَ] [سَلَّمَ] تِيَّا دَى نَازَلَه كَى اللهِ پِرَدَه بَانَدِي [مِنْ] [اللهِ] [الْوَحْيِ] [أَوْحَى] خَخَه [الرُّؤْيَا] خَوْب لِيَدَنَه وَه [الصَّالِحَةُ] [صَالِحَةُ] صالحَه، يعني خَوْشَحَالِي رَاوَسْتُونَكِي خَوْب لِيَدَنَه [فِي] [پِه] [النَّوْمِ] خَوْب كَى، پِوسَه چى خَوْب لِيَدَنَه خَوْنَه وَى مَگَرَپَه خَوْب كَى خَوْكَلَه كَلَه درَؤِيَا دَلْفَظ اَطْلَاق پِرْهَغَه لِيَدَنَه بَانَدِي هَم كَېْرى چى پِه بِيدَارِى كَى وَى لَكَه چى تَفْصِيل بِي پِه عَلْمِي تَحْقِيق كَى رَاسِي نَوْپَه دِي وجه دَلْتَه دَفِي النَّوْم لَفَظ رَاوِرِل سَوِيدِي [فَ] [أَنَوْ] [كَانَ] [أَوْدَى] يعني رسول عليه السلام [لَا] [أَچى] نَه بِي [يَرَى] [الْبَدَلَه] [رُؤْيَا] هَيْخ خَوْب لِيَدَنَه دَى دَدَه دَدَه [مِثْلَ] [پِه] مَثَل [فَلَقِ] [دِرْوَشَنِي] [الصُّبْحِ] دَسْهَار، يعني نَوْدَه مَبَارَك چى بِه كَوْم خَوْب وَلِيَدَى نَوْدَهَغَه تَبَيِّرَه دَسْهَار دَرْوَشَنِي پِه خَيْرَوَاضْحَى اُورُوبِيَّانَه وَ [ثُمَّ] [أَوْرُوْسَتَه]، يعني وَرَوْسَتَه لَه لِبَدَلُو دَاسِي خَوْبَوْ [حُبْبَ] خَوْبَنَ كَرْسَوْ [إِلَيْهِ] وَدَه تَه [الْخَلَاءُ] خَلَوت، گَوْنَه نَشْبَنَى لَه خَلَگَوْخَخَه [وَاوَ] [كَانَ] [أَوْوَدَى]، يعني رسول عليه السلام [يَخْلُو] چى خَلَوت

بې کاۋىغاراپه غار كى [حِرَاءٌ] دحرا، چى ديوه غره نوم دى پە مكە شريفە كى كوم چى اوس مھال جبل نورورته ويل كېرى [فَنُو] يتحَنَّث[تحنث بې كاۋىغەپە ده كى يعنى پە دغە غاركى] [وَهُوَ أَدَىْ] ، يعني تحنث [الْتَّعْبُدُ] [تعبدى] ، يعني تحنث وتعبدته ويل كېرى كوم چى پە معنا دعبادت كولودى [اللَّيَالِي] پە شپوكى [ذَوَاتٍ] خاوندانى [الْعَدَدِ] دشمار، يعني نوتحنث يې كاۋىپە دغە غاركى دحراپە شپومعدودوكى [قَبْلَ الْمَخْرَجِ] [يَنْزِعَ] چى رجوع به كوله ده [إِلَىٰ] او [أَهْلِهَا] اهل تە دده [وَ] او [يَنْزَوْدُ] [زاد]، توبىه بە اخىستە ده يعني رسول عليه السلام [لِذِلِكَ] لپاره دھغە يعنى ده بە لپاره دھغە مقدارشپوچى پە يوه نوبت بە ده مبارك دحراپە غار كى تېرە ولى دخوراك اوخىباڭ آذوغە له خان سره اخستله (ثُمَّ) بىابى (يَرْجِعُ) رجوع كوله ده يعنى له غارخخە (إِلَى) او (خَدِيجَةَ) خدبىچى تە) فَ(بىابى (يَنْزَوْدُ) توبىه اخستله ده (لِمِثْلِهَا) لپاره دمىثل دھغوشپويعنى بىا چى بې دخونە شپودتېرىدىلوخىال ئېپە غاركى دحرا نوھغونە نفقە بې بىاورسرە واحستله (حَتَّىٰ) ترەغە پورى يعنى داسلسە جارى وە ترەغە پورى (جَاءَ) چى راغى (هُوَ) دە تە (الْحَقُّ) حق يعنى وحى (و) حال داؤ (هُوَ) چى دى (فِي) پە (غَارِ) غاركى ئە (حِرَاءٌ) دحراغرە، تمت من الله

التوفيق

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library